

Op De Kniehorst – J.J. Cremer

t' Is 'en Mei-oavond, stillekes, doodstillekes. Eergiesteren en giesteren was 't hitsig oan de locht; vandoag het 't 'en bietje gerêgend, moar 't oavend het de moan 't weer opgetrokken.

Nou stoa'j midden op den diek, en ge ziet - ien't Oost veur oe uut, heel ien't verschiet - de stadstorns, niks grooter as zwêvelstökskes. Rechts - ien't Zuud - hei'j de Bétuw.

Mollig lepke grond! Alschoon de minsen duk ondankbaar heiten, gij bint dankbaar, went, as z'oe moar 'en bietje goeddoen, dan gêf ie honderd- en duuzendvoud weer.

Mooi lepke grond! Zandbargen hei'j er niet, zooas links op de Vêluw; moar andere bargen he'j 'r; doar mo'j 't noajoar um kommen; van die bargen as halve torns, met weit en rog en boonen d'r ien; jennig zukke bargen!

Mooi lepke grond! Wat oarige wêgskes hei'j d'r ien; wat velden met koolzoad, en akkers met groan, en weiës met moddervet vee, en wallen tabak, en peppel- en wilgen- en elzenloantjes, en boerenhofstêjen, en karse- en appelbongerden, en - o nog veul meer!

A'j oe umdrêjt - achter oe, noar 't West - doar zie'j 'en kronkel van den Rien; en volg ie den kronkel noar veuren, dan zie'j ien't wouter de moan op de gölfjes ketsen, schimp, schamp, altied trillen; dan zie'j de torns van 'en oud kastêlje blonkeren; - 't kastêlje leit op de Vêluw, links ien't Noord - en, zoo zin we nou rond gewêst.

't Is stillekes, doodstillekes! Ze proaten altied van honden die j'op de hofstêjen heurt blaffen.....

moar 'k heur niks! Kikkers ook niet! Toch - nou 'k 'r um denk - nou heur 'k 'r een..... Stil ding, stil! - Vertrapt! doar sleet 'en andere nachtegoal; heur moar: Tju tju tju..... Luuster.... O 't is zoo lieflik.

Heur, doar knetst 'et heel ien de verte op den diek asof 'en kerreke deur 't keizand rolt. - Nou is 't weer stil. Zeker achter 'en huus. - Doar heur ie 't weer. 't Kniezelgeknets wordt goandeweg starker. 't Is zeker 'en kerreke, en licht dat de boer Bikkers van De Kniehorst d'r op zit, went, met anderman meevoaren dat duut ie wêl zoo lief as eigen spul ien tuug te zetten.

[p. 63]

En 't is zoo. Op het karretje dat men in den stillen avond - ofschoon nog van verre - zeer duidelijk hoort naderen, zit ter linkerzijde van Harmen Homan - die 't spulieke toekunt - Sander Bikkers, boer van De Kniehorst.

Bij 't maanlicht kunnen wij duidelijk zien dat Sander een klein en mager persoon is; ouder dan vijf en dertig jaren zal hij niet wezen; zijn signalement heeft niets bijzonders; 't eenige is, dat zijn oogen nog al dicht bij elkaar staan, en veelal iets hebben asof ze verstôppelje speulen.

De eigenaar van het rijtuig, Harmen Homan, is een jonge boer van nauwelijks vijf en twintig jaren. 'En ronde knappe kop; flinke blauwe oog' d'r ien; 'en frisse kleur; blond krullend hoar, en 'en mooie ringboard, nieuwar? - Breed en zwoar veur zien lêftied, ku'jt 'em aonzien, dat ie 't lêven nog niet muu is. En toch, nou twee moand' gelêje zou'j dat niet gezeid hebben. Zie'j wel dat ie 'en hoed op 't heufd het, met 'en rouwband d'r um, 'en breeje tot boven oan toe....? Pas éen joar getrouwd stierf zien Reuske: 'en wiefke - kiek! zoo goed en oarig en liefkes a'j 't ooit belêfde. Ien den mergen toen 't 's-nachts gebeurd was, toen ha'j Harmen is motte zien. Och hemel! oan 't snikken kwiem geen eind. 'Harmen, Harmen! bedoar toch,' hadden ze gezeid, moar, wât ze proatten of prakkezierden, niks had geboat: 'Loat mien óok starven!' had ie geschráuwd, 'mien Reuske weg: alles weg!'

't Was toch ook arg! Den ermen Homan!

Heur, nou sprêkt ie ien't kerreke, en Bikkers zal 'em bescheid doen:

'Duur of niet duur Bikkers, da's tot doar 'en toe. Op mien hofstêj ien R. te blieven dat wou en dat kos ik niet. Woar 'k goeng of stong, 'k zag en heurde altied Reuske; en 't argste mins - ze was 'r niet. 't Kwiem krek al oarig dat de hofstêj 't Wilderveld hier te koop sting. 'k Sprak 'r Limp de notaris over; 'en oarige kerl! o zoo'n oarige kerl! altied vol fratsen, en lachen! lachen da'k den buuk mot vasthouden as ie op slag is. En Limp het mien boeltje verkocht - duur kan 'k niet zeggen - en 'k het nou 't Wilderveld, ien de hoop - al verspeul 'k 'en duuzend gulden of vier - da'k in ou buurtschap zal oarden. - Wi'j 'en segoartje....? 'k Het nog vuur.'

‘Dat kan 'k niet afsloan,’ klinkt Bikkers' antwoord, terwijl hij met welgevalligen blik het segoartje vat: ‘k Rook weinig segoartjes,’ voegt hij er bij: ‘da's ook al neimodies, en ével, met brand zieje..... op 't arf!’

‘Van oe arf gesproken,’ herneemt de weduwnaar, ‘jongens Bikkers, ge most mien de mergen weiland verkoopen die achter de meulen krek bij mien Wilderveld leit; ze zeggen da'j d'r wel af wilt wêzen; 'k bin 'en liefhebber van peerds, en doarum he'k ze gern dicht bij huus loopen.’

[p. 64]

't Was of de moan ien de kleine eugskes van Sander ketste: ‘Verkoopen!’ zegt hij langzaam: ‘Nee Homan, dóar he'k nooit oan gedocht; 'k zou 't weiland niet misse kunnen..... en ook.....’

‘k Weet road, 'k weet road!’ roept Harmen: ‘as buur zu'j mien gern van dienst wille wêzen: Dat mien uuterweerds bêter zin dan ou binnenweike dat weet 'en kiend; nou dan: gij van mien 'en mergen uuterweerd, ik van ou 't stuk achter de meulen....?’

‘Hê hê hê!’ klinkt het uit Sander's mond, maar Harmen kan niet heuren of 't lachen of proaten is.

‘Da's dan akkoord!’ roept de weduwnaar: ‘Veuruut moar! Gunds in De Lindeboom doar zuwwe is opstêken. Vort Reuske!.... Weetje: 'k heb 't peerd noar mien wiefke genoemd. Loopen kan ze; wi'j 't is zien?’

‘Dank oe, dank oe!’ valt Sander haastig in - went hie was bang ien't voaren: ‘Veurzichtig! veurzichtig!! Moar van de wei.... wi'k zeggen....’ Bikkers slokte: ‘die is mien krek zoo goed gelêgen as ou; en, best is ie, meer as best!’

‘k Bin geen kniesoor! verdrêjd!’ roept Harmen met klem: ‘um Reuske bij huus te houe wou'k 'et meulenstuk; moar weet iewat: 'en mergen uuterweerd en - honderd doalder ien't zekske d'r bij....?’ Alla! hoe is 't 'r mee.....?’

‘Heur is, hê hê hê, da's te weinig,’ zegt Sander: ‘t meulenstuk is 'en arfenis; 'k het 'r zwakkigheid op; en, zieje.....?’

‘Schei moar uut! schei moar uut!’ roept Harmen: ‘hier hewwe De Lindeboom al. 'k Zal 't mergen bij kloarlichte dag wel kloar met oe speulen; 't is nou te duuster. Wacht, doar zie'k vrouw Grompel al stoan. - G'n oavend moeder! - Ho Reuske! we zullen is oanpiepen. - Is 'r niemand um 't peerd vast te houden? Allinnig stoan dat duut ie niet gern. - zoo Koatje, bin ie doar! Jong dern, naar 't peerd en niet te veul noar de moan kieken, heur ie. - Alla Bikkers, kom mee; moeder Grompel schenkt 'en glêske konjak dat 'en dood mins weer lêvendig wordt.’

Sander Bikkers is mede uit het karretje gestapt. Toen Homan hem, een uur geleden, heeft gevraagd: of ie mee wou varen, toen het ie op die weergoaise Lindeboom niet gerékend. Sander het 'et land oan kroegen; 't zin drêjkolken, zóo bi'j boven, zóo d'r onder, en - genacht soam! - Ien kroegen of harbargen kregen ze Sander nooit. Uut godsdienstigheid, zei deez; uut knieperigheid, zei 'en ander. - ‘Kom mee?’ had Harmen gezeid, en Sander denkt: 'k Zal veur 't meevoaren 'en borrel motte prezentieren! ha'k dat geweten, dan ha'k krek zoo goed loope kunnen. As 't 'r bij éen nog bleef; moar den Homan het 'en kop asof ie van 't natte slag is. 't Meulenstuk! doar mot ie tóch oan.

‘k Het verrechtig geen tied,’ zegt Bikkers: ‘k blief ou dankbaar da'k mee heb gevoaren, went 'k had mien toch al verloat. Genacht

[p. 65]

Homan! 'k sprêk ou loater nog wel. Nacht vrouw Grompel; nacht Koatje.’ En Homan zegt:

‘As 't dan wêzen mot, wêl te rusten, tot mergen!’ En vrouw Grompel trekt 'en halve-moansgezicht tegen Koatje, en Koatje gêft 'en kniepeugske weerum, en zeit:

‘Sti peerd!’ went Reuske hoaide met den veurhoef en smet de neus ien de locht, asof ze lont rook.

Terwijl Harmen Homan, onder 't genot van 'en konjekske, met vrouw Grompel over zien beste wief zit te proaten, die moar éen joar met hum soam mocht wêzen en nou op 't karkhof leit; over de vrouw die 'en bekske had as 'en kussentje, en die ie nooit zal vergêten..... ‘Alla! nog 'en slukske!’ - terwijl Kaatje 't land het umdat Kobus de veerknecht uut is, en zij nou bij 't peerd mot stoan wachten; - terwijl Sander Bikkers zijn weg over den Rijndijk vervolgt, en over 't meulenstuk prekkeziert, 't meulenstuk dat dien Homan wel twee-, driemaal de gewone pries weerd mot wêzen;

- terwijl de moan nog altied ketst op de gölfkes, en de nachtegoal, noa 'en langen slag, zwiëgt, - klinkt er hondgebas in de verte, ginds, in de richting van De Kniehorst.

't Is Waks de hokhond die blaft. Waks is 'en vuule veur vremden 'en heel vuule hond. Zijn hok staat aan den buitenkant van 't achterhuis der hofstee.

'Stil Waks, koest! 't is Kobus en ikke;' zegt een meisje van 'en knap pestuur; en, op 't hooren van haar stem, staakt Waks onmiddellijk zijn uitvallende kettingmetingen en halve-cirkel-beschrijvingen. Waks is om en bij de zestien jaren oud, en - van al de kleintjes doar ie jonk mee ien't nest was, is zij die koest riep, de eenige die niet is weggebracht, gunds noar de sloot, omdat - omdat zij krek zoo as hij, te goed veur 't verzuupen gewêst was.

In duidelijker woorden: Francijntje Schouw was twee jaren oud toen aan de zesling-broertjes en zusjes van Waks, op reeds zoo teederen leeftijd het doodvonnis werd voltrokken. De kleine Waks was Franske's speulpupke; 't kind voelde zich tot den hond getrokken, en de hond - in één woord, er bestond sympathie tusschen die twee. - Waks kende zijn ouders niet - hij wist niet eens dat er zoo iets bestaan had. Franske wist van haar ouders omtrent even weinig; dit wist ze alleen, dat voader al dood was gewêst nog eer dat zij op de wereld kwiem, en dat moeder starf toen zij op z'n best ien't lamplicht kos kieken.

Wij verwijlen niet langer bij de genegenheid die er tusschen Waks en Franske bestond, maar vragen alleen: Hoe kwam Franske Schouw op De Kniehorst?

De moeder van Franske was de eenige dochter der oudelui Bik-

[p. 66]

kers, en alzoo ook de eenige zuster van Sander geweest; drie maanden vóór Franske's geboorte stierf haar echtgenoot, en weinige weken na die geboorte daalde zij zelve in 't graf.

Arm weeske! arme Franske! Wel arm, want vader Schouw is een Job geweest, - zonder Job's laatste dagen van weelde en overvloed - In de zes jaren van zijn huwelijksleven heeft hij rampen gehad zonder tal, en, toen hij acht weken voor zijn sterven, bij zijn schoonvader op De Kniehorst om een laatste uitredding kwam smeeken, toen kreeg hij nog honderd gulden op hand, maar de verzekering erbij: dat 't arfdeel van Martje zien vrouw al méer as vergeven, en loater bij starven of dinksigheden, op niks meer te rêkenen was.

Schouw en Martje hebben geen arfdeel meer noodig gehad, maar 't kind.....? 't Kind heeft er nooit aan gedacht; 't weeske is bij grootvoader en grootmoeder en oome ien huus gekommen; ze het 'r gegêten en gedronken, en - is 'r opgewassen tot 'en schoone knappe dern. Toen grootvoader veur vief joaren stierf, toen het ze veur 't erst van d'r lêven, gegreind zonder dat ze straf of roazes gehad had; en nou, nou helpt ze grootmoeder vort, grootmoeder die ze liefhet, en zuukt ze oome Sander te believeen zooveul ze kan, went, oome Sander is best en wêl, en oome Sander houdt óók van zien 'gouwe dukoatje' - zoo kan ie heur as 't heel mooi weer is, wel nuumen - en zij ze mag oome.... ook.... wel..... en ze is hum dankbaar..... moar, dat oome 'en bietje arg knieperig is, dat onderveindt ze te veul; en, dat oome op 'en keer, toen ze 't oor van 'en eerden kan had gebroken: 'Schoap!' het gezeid: 'genoadebrood êten en de boel trampenieren!' da's 'en ding dat ze lang het vergêven moar niet kan vergêten.

En van Kobus hieuw Franske veul. Kobus niet weinig van hoar; moar, al had ze de halvescheid minder van Kobus gehouden, dan zou ze nog blied met 'en vrijer zin gewêst. Woarum....? Alleen um t' oavend of mergen onafhankelijk te wêzen; went, ze kos geen botteram smeren - al was 't dan ook schraal - of ze zei bij d'r eiges: 't Is toch genoadebrood! alles um Godswil!'

Waks, Franske's vriend, is in 't hok teruggetreden; heeft er zich in omgedraaid, met den kop weer naar buiten, en 't vroolijk geklop van zijn staart tegen de hokwanden zegt duidelijk genoeg, dat ie geen jaloersigheid kent, en dat Kobus van Kempe bij hum ien geen kwoaje reuk steet.

'Ik zeg 't oe Franske! nou of z'n lêven niet,' spreekt Kobus, 't kan nooit bêter; 'en veerhuus is mien lust en mien zin. Gij zelf hebt altied gezeid dat boer Bikkers niet knieperig is; ou geleuf ik 't beste; zóoveul is zeker: wi'j hebben, mo'j vroagen: en Sander Bikkers kan niet ruuken da'k bij de pacht vierhonderd guldens veuruut mot stellen. 'k Zal z'em vroagen Franske; as ie dan krek van oe houdt zóo as ie zeit, dan zal ie 't geld wel geven; en Franske.....

[p. 67]

nog eerdat de rogge van 't land is, binde gij Kobus' wiefke!'

'Ik kan 't niet geleuven Kobus,' antwoordt het meisje: 'nee, gierig is ie niet, moar vierhonderd guldes! veur ou, veur mien....!' 'En altied heij't laster geheiten dat oome knieperig is;,' valt Kobus in.

'Da's woar, da's woar!' roept Franske met haaste: 'moar vierhonderd guldes!'

'Op ientrest. 'En veurschot!' spreekt Kobus weder: 'Mergen oan den dag kom ik hier en prebier 't!' En, hij legt zijn beide handen op Franske's schouders, en geeft haar: 'en bezoer sloap wel, op 'r mond, die klinkt as 'en klok.

Franske had al lang gezeid dat 't tied was van weggoan; ielk oogenblik kos oome thuis kommen! Veur dat bij Kobus 't spek oan den balk hieng, had oome van geen verkeerderoazie wille heuren. Dus - nou nog vrijen um 'en huukske, moar mergen! mergen!!

'Nacht liefste Frans, nacht dierkelief, droom is van me.' En Franske zei: 'Gauw vort moar!' En, vort was Kobus, vort noar 't veerhuis De Lindeboom woar ie knecht was.

Een groot kwartier later - nadat een leelijk geblaf van den hokhond was vernomen - trad Sander Bikkers de keukenkamer der boerenhoeve binnen, der hoeve die hij reeds gaarne de zijne noemde. Evenwel de wettige eigenaresse van De Kniehorst zit nog dáar, in haar krakenden leuningstoel, en is gezond van harte; maar toch - ze strekt de magere handen en armen gedurig naar het plaatvuur uit: 'En oud mins is kouwelijk,' zegt ze, en ook - ien heur jonkheid was de Meimoand lank zoo griemelig niet.

De toon waarop Sander zijn oude moeder en Franske g'en oavend wenscht, is zóo opgeruimd als Sander 't maar doen kan; en, de vriendelijke weergroet der vrouwen geeft het bewijs dat opgeruimdheid aanstekelijk is.

Moeder Gerharda - bij verkorting moeder Grade - begriep wel woarum, en Franske ook. Veur kalver die Sander gelêverd had, was ie 't geld wêze hoalen. - Verstoa j'et: Ien de portefeulje, diep ien de jaszak!

't Is loat geworden oome,' zegt Franske, terwijl zij 't pruttelende koffieketeltje van 't vuur neemt: 'Heij van middag gegêten?'

'Da's te zeggen..... nee,' zegt Sander: 'k Zou ien De Roskam te Z. wel 'en botteram gevat hebben, moar - 't was arg loat geworden. 't Trof anders oarig da'k mee weerum kos riejen. Onze neie buurman van 't Wilderveld ree krek hier op oan; 't is 'en oarige kerl.'

'Goat 'r nou zitten, en loawe bidden en êten,' herneemt de jonge huishoudster.

Eenige oogenblikken later heur j'alleen: 't geknets van den houtwurm ien den zolderbalk.

[p. 68]

De minsen zitten te bidden. Houtwormen bidden niet.

'Doar he'k van heure sprêken,' zegt Franske, die de neie buurman weer opvatte: 't mot 'en vroolikke mins wêzen..... Och, hoe heit ie ook weer.....?'

'Harmen Homan;,' valt Sander in: 't zeggen was dat ie splint had, en - nou he'k 'et gezien: rejoal heur, peerd en kerreke, kant en kloar!'

De oude vrouw heeft de gewoonte om door gebaren of klanken van haar belangstelling in 'tgeen men zegt te doen blijken. 'Wel! wel! He'k z'n lêven!' en 'Si! si!' zijn Grade's meest gebruikelijke uitroepen - waarvan zij nu den laatsten deed hooren - terwijl haar bij buitengewone gelegenheden ook buitengewone uitroepen ten dienste staan.

Denk niet dat we met Gradé gaan spotten; neen, Sander's moeder is een brave trouwe ziel; slechts jammer - doch stil! Sander Bikkers roept: 'Watte kunsten! Wat weergoaise gekheid!' en Grade knikt goedkeurend, want, Franske heeft ongemerkt in den zwarten ketel drie eiers veur oome gekookt; den heelen dag niks te êten, dat kos niet.

Sander schuift het bakje waarin de eieren vóor hem liggen van zich af: 'Eiers! as ze vier cent oan de merkt doen!'

Grade maakt een teeken van: toemoar!

Sander heeft honger; hij pruttelt iets binnensmonds, vat een ei, legt het voor zijn moeder neder, en

zegt:

‘Alla! as gij d'r óók een wilt vatten.’

‘He'k z'n lêven!’ zegt Grade en legt het ei bij Franske neder. Franske zegt: ‘Dat ku'j begriepen!’ en 't ei, dat nog eenige malen door Grade wordt ter zij gelegd, en haar opnieuw door de anderen wordt toegeschoven, strekt der oude in 't einde tot een smakelijk hapje; maar ook, Franske ziet dat Sander den board likt, en - umdat 'et dan êvel zoo wêzen mot - zien tweede ei tegen de toafel butst.

‘Ze willen anders wel zeggen dat die Homan wat rauw van lêven is;’ spreekt Franske weder, terwijl zij, in 't minst niet overdadig, een snede eigenbaks botert.

De boter schijnt voor Bikkers' oogen een aantrekkingskracht te bezitten; waar boter verwerkt wordt daar dwalen zijn oogen.

‘k Heurde ien Z. dat de botter weer veertien en 'en half is;’ zegt hij met iets haastigs in de stem. -

Franske vuult 'em, en striekt heur mes op 'et botterbord af. - ‘Rauw lêven!’ herneemt Sander; ‘as Homan geld het, dan mot ie het gebruiken; ik zeg dat de man rejoal is, en rejoal doar hou 'k van - a'j 't wêzen kunt. Z'n vrouw het ie dood, en doarum kos ie te R. niet blieden. 't Is 'en knap slag van 'en mins, wel êns zoo zwoar as ikke, en 'en kleine tien jaar jonger.’

[p. 69]

‘Oome hei'j niet geheurd dat 'et veerhuus te R. ondershands te pacht is?’ vraagt Franske en kiekt noar 't vuur.

‘Nee Franske.’

‘De wêduwvrouw wil d'r afwêzen; êvel wil ze ien 't huus blieve wonen; achter ien, weet ie, en 't veerhuus veur den pachter.’

‘Niks af geheurd! Wat zou dat Franske?’ klinkt Sander's weerwoord.

‘Joa.... zieje.....’ aarzelt Franske: ‘Kobus had 'r 'en oog op. Niewoar grootmoeder, 'k zei 't oe straks al....?’

‘He'k z'n lêven!’ zegt de grootmoeder, en licht vol verbazing haar hand op.

't Goeje mins was 't verrechtig al lang vergêten.

‘Zoo! het Kobus doar zin ien;’ spreekt Sander, en - weg zin zien eugskes.

‘Met 'en knecht op 't veer te houen,’ herneemt Franske, ‘gaf 't veur de wêduwvrouw geen rêkening, en, met 'en schikkelikke pacht was 't veur Kobus 'en oarig bestoanje. Kobus is 'en beste veerman.’

‘Dat is ie!’ bevestigt Sander: ‘k heb 'em oan 't veer bij De Lindeboom z'n lêven niet onbekwoam gezien. - Loawe danken, went moeder het sloap;’ laat hij er spoedig op volgen; maar 'tgeen hij zegt is iets anders dan 'tgeen hij denkt, en 't denken is: De olie kost geld; m'n kos ook bij 't moanlicht wel êten.

't Knetsen ien den balk is weer 't eenige gewêst wa'j heurde. Loater: 't genacht zeggen. Sloap wel. Sander is naar zijn eigen verblijf getrokken. Op dit oogenblik stapt moeder Grade in haar bedstee binnen de keukenkamer, en Franske die de boel het geredderd, kiekt, véurd dat ze zich uitkleedt, nog erst is deur 't venster noar buuten. 't Moantje schient oollik. - Krek of 't lacht. - Oom Sander het goed van Kobus gesproken; 't was 'en beste veerman! - De moan lacht verrechtig! Nacht Kobus, sloap wel! tot mergen!

't Is mergen! De jonge huusmus' en spreêuw' schoppen 'en lêven op 't dak asof 't karmis is. Schik hebben ze; moar - as gundse karsebongerd, nou spierwit van bluumpjes, gruun zat ien't blad, met duuzenden roodböllekes d'r onder, dan hê!! zou 't nog anders wêzen!

‘Wat niet is kan worden!’ redeniert 'en ouwe spreêuw.

‘A'j moar tied van lêven het!’ antwoordt 'en hoagelschot. Roak of niet roak, da's de vraag nou.

Weinige oogenblikken geleden is Harmen Homan De Kniehorst opgereden. 't Was nog frisch; en Grade, toen ze even was buiten geweest, had recht gehad met te zeggen: ‘Minsen kienders! 't blijft moar koud veur den tied van 't joar.’

[p. 70]

Homan had hard gereden, want, hij was al vroeg naar de stad geweest, en Reuske was stik bezweit

dat de damp d'r afsloeg.

Harmen was afgestapt. Een jongen die op 't erf liep had hij geroepen, um 't peerd vast te houen, en eiges was ie noar binne gegoan.

'Hê!' had de jongen gezegd: 't peerd zoo bezweit zonder dek te loaten! Wacht, achter den barg zal 't minder trekken;' en dóar was ie bij Reuske gebleven, Reuske, die wel een bietje dempig was, en 'en keer of wat..... kuchte.

Ga binnen. 't Is hetzelfde vertrek waarin wij ons gisteravond bevonden. Toen, toen hebt gij er niets vreemds, niets bijzonders bespeurd - of - 't moest de verveloosheid van 't houtwerk, en de hooge ouderdom der weinige meubelen zijn geweest. Sieraden, gewone boerenwoning-sieraden vindt uw oog er zelfs nu bij klaarlichten dag niet. Geen Jozefs of Genoveva's aan den wand; geen porseleinen schotels op den schoorsteen! - drie witte borden, waarvan er twee nog gekramd zijn. Een spiegelkje.....? 't is er niet. Een koekoek.....? ja toch, daar hangt de klok in den hoek. Of de olie van 't uurwerk verdikt of dat de veer is gesprongen, wij weten 't niet; zóoveel is zeker dat de kleine wijzer, nu vier jaar geleden, op één is blijven staan, en - op één staat hij nog.

Ziet gij die steenen kan zonder oor en een scherf uit de tuit? 't Is de kan door Franske gebroken.

Dezen morgen heeft zij voor grootmoeder 'en poar mooie tekskes sringen d'r ien gezet. Da's een aardigheid van Franske. Wilt ge een aardigheid van Sander zien? Dáar boven 't broodkastje, hangen drie snoeren uitgebloazen vogeleier. 't Steet oarig,' zegt Sander, 'en ge hebt ze veur de muujte van 't nemen en bloazen.'

'Da's recht, Sander Bikkers,' zeggen de poppen en gaaiques 'veur de muujte van 't nemen en bloazen!'

Op dit oogenblik zit moeder Grade bij de vuurplaat sokken voor Sander te breien, en Sander zit op de punt van zijn stoel bij de tafel, juist tegenover den blozenden weduwnaar.

'Dan za'k oe nou krek is loate kieken wa'k 'r veur over heb.' zegt Homan, terwijl hij een breede portefeuille uit den jaszak te voorschijn haalt: 'Da's één, da's twee-, da's drie- en - da's vierhonderd guldies;' en vestigt na het toewerpen der bankbriefjes een vragenden blik op Sander.

En Sander, verrechtig, hij kon 't gliemlachen niet loaten toen ie die pampierkes, één veur één, noar zich toe zag vliegen; verrechtig! hij kreeg 'r de kriel van ien vingers en duum; moar toch, Homan zal 't niet gemarkt hebben.

Sander heeft zich tot de oude gewend, en zegt: 'Met vieftig d'r bij dan kos't goan, niewoar moeder?' Of moeder het niet gehoord heeft, althans, zij antwoordt niet.

[p. 71]

't Was 'en vraag op zied, umdat ie rechtuut toch ook wat straf was.

Eer er tien seconden waren verstreken, was de zaak betreffende de ruiling der weilanden afgehandeld.

't Vijfde bankbiljet van zestig gulden lag voor Sander op de tafel. Homan moest tien terug ontvangen, en Sander zou voor de overdracht zorgen, omdat Homan, zooals hij zeide, dat 'genotoaris' zat was.

't Het geen hoast, we zullen dat bagatelleke wel kriegen;' verzekerde Harmen toen hij zag dat Sander opstond, vermoedelijk om die tien gulden te halen. Maar.... Sander stapte de keldertrappen binnen, kwam eenige minuten later terug, en, 't was merkwaardig om te zien hoe Sander - van die zestig weerum gaf. Of ie zich ook verteld had.....? 'Nee;..... tien guldies! zieje Homan..... 't was zestig, dat was tien guldies weerum, niewoar....? Kiek dan is hier...! 'k hou van effen rêkening. Ien geldzoaken, placht voader te zeggen, mo'j glad wêzen. Hei'j 't gezien? vief en nóg êns vief, da's tien!'

Maar Harmen Homan kijkt er niet naar; hij heeft heel wat anders gezien.

Een was er ien huus neisgierig gewêst, heel neisgierig van wie dat kerreke en peerd achter den barg mocht wêzen. Toen ze 't geheurd het, toen is ze neisgierig geworden um den neiën boer van 't Wilderveld - woar nogal geproat van was - toch ook is te zien. Kobus kwam loat; misschien had ie Homan 't arf op zien voaren, en wachtte ie tot de vremde weer aftrok. - As ze binnengoeng misschien dat 'r dan 'en eind oan 't gepoerperlee kwiem..... 'En takkenbos onder den erm; zóo noar

binnen.

Zie den Homan met zien blauw oogen is kieken!

Wat is dat knikske beteuterd, waarbij mooi Franske: 't Gemergen zeit.

'Is dat oe jungske, vrouw Bikkers?' vroeg Harmen onnadenkend, waarop de een-en-tachtig-jarige vrouw al de: He'k z'n lêvens! en Heere bezwiekes! lucht, die haar in dezen oogenblik ten dienste staan.

'Zooveul as oangenome nicht doar we niks veur rêkenen en doar ook weinig van te hoale zou wêzen,' zegt Sander: 'en dern as goud; en veur moeder! niewaar moeder? doar za'k 'r veur zêgenen zoo trouw as ze veur grootmoeder is.'

'Schei moar uut oome,' komt Franske, die met den takkenbos bij 't vuur gehurkt en den rug naar de menschen gekeerd, de bleuheid deur 't schorsteengat joagt: 'schei moar uut; as ik veur grootmoeder Grade niet deugde, dan zou'k 't lêven niet weerd zin.'

'We weten 't wel soam, niewoar Franske!' zegt de oude vrouw, terwijl ze heur breikous dichter bij de oogen houdt, umdat drie stêk zin gevallen.

[p. 72]

'Trouw veur oud: trouw veur jong!' zegt de weduwnaar, en hij knipoogt tegen den oom. Maar, Sander ziet slechts.... hoe Homan doelloos met die guldens speelt en over de toafel tuult.... Doar ha'j 't al! over de toafel -van de toafel - op den grond.... tot bij.... bij....? Woar was ie geblêven? tot onder de vuurplaat!

't Is moeder Grade die 'Si! si!' zegt; 't is haar zoon die opgesprongen, en met zijn hoofd op den steenen vloer rustend, naar het stuk tuurt, het geldstuk dat tusschen de afgebrokkelde steenen ligt. 't Is Franske die op Sander's aanwijzing met een houtje vruchteloze pogingen doet om den gulden er uit te werken, en eindelijk den Homan heurt schoateren van 't lachen, dat er zooveul spuls um éen gulden gemoakt wordt, - waarbij ze 't niet loaten kan um 'en schalksch eugske noar 'em op te sloan. Franske! 't Is jammer da'j dat lach-eugske hebt opgespeuld. Jammer! Dat éene lach-eugske het oan Harmen - den vremde - gezeid, wa'j giester toen de moan scheen, veur Kobus niet weten woudt; toen zelfs hei'j 't laster genuumd dat oome Sander knieperig is. Franske! dat éene lach-eugske doar lacht 'en duuveltje um.

Zoo arg?

Zóo arg!

'As 'r moar éen penningske zuuk is, leert de Schrift, dan keer ie 't huus wel met bêzems;' vermaant Grade.

'Ik heb 'em!' roept Sander en toont den eigenaar het weergevonden muntstuk. Homan echter had liever 'en bitteren borrel, of, al was 't moar 'en kummeke koffie ien plaats gekregen; as den Bikkers bij hum was gewêst dan had ie minstens 'en fiene fles achter de knopen gehad.

Franske heeft geen tijd om langer te toeven, misschien is de wenk van oome Sander haar niet ontgaan, en, met een: 'Mergen soam!' tot den vreemde, wil ze vertrekken.

Maar wacht, Harmen vindt - wat er wel meer vonden - dat die blonde dern 'en weergoais poar eugskes had, um van de kuultjes ien de wang' niet te sprêken: 'Heisa Franske!' zegt Homan: 'ik bin erstens hier gekomen um met Boer Bikkers 'en zoak te beklinken,' - dubbelzinnig woord, moar Sander vuult 'em niet - 'en voorders um olluu kennis te moaken. Eerda'j goat, heur is hier: zoo gauw as'k op 't Wilderveld heel thuis zal wêzen, dan vroag ik de buurt op 'en moal doar ie 't kastentuug op oan kunt trekken.... Za'k verzinke! as 't niet woar is.'

'Ho! ho!' zegt Grade.

'Loat moar loopen, moeder,' herneemt Harmen: 'wa'j te stief trekt duut zeer. Mien hart is geen moordkuul. Nou heur dan, blondje; 'k wil d'r geen vluuk op doen - vluuken is zund, niewaar moeder? - dat de been' niet van de vloer zullen; Franske ku'j dansen?'

'Nee mins, nee!' bromt Grade onrustig. Sander ziet schichtig,

[p. 73]

en Franske heeft een kleur als vuur nu ze zegt: 'Nee, ikke niet.'

'Niet dansen! zóo'n dern niet dansen!' roept Homan: 'dan mot 'et jongvolk hier ien't darp wel

kloasgoed wêzen, as ze zóo'n karmispop ien't hōkske loaten! Ik zal 't oe leeren. - Blief nou hier!' vervolgt hij opgewonden dewijl hij bespeurt dat Franske - ondanks zijn vroolijke toespraak - de keuken wil verlaten: 'Loa'k nou uutsprêken....' Maar - Franske blijft niet. Homan wendt zijn wichtig lichaam naar de zijde waar zij ontwijkt; doet een greep naar dien kant om haar tot stilstaan te nopen; doch.... krak! de leuning van den ouden stoel ligt gebroken, en Homan die zich aan de tafel heeft vastgegrepen, doet een uitroep - dien we maar weg zullen laten - en schatert van 't lachen.

't Gelach is niet algemeen. Moeder Grade begriep 'r niks van: 'Zoo'n rauwe mins, 't was meer as arg!'

Sander heeft de grootste moeite om een verwijt op de lippen te smoren; 't lukt maar ten deele.

Homan - de vremde - loopt vrij; Franske's 'gedrêj' krijgt de schuld.

En Homan, 't is 'en oarige kerl. Wat trekt ie vremde gezichten dat Franske ze zien kan; en eindelijk.... kiek, doar vat ie de tien guldies die nog op de toafel liggen: 'Hiér mien dern,' roept hij luide: 'wat ik brak, doar hebt gij geen schuld oan. Hier! jandorie! koop doar oe grootje 'en spiksplinterneie en mekkelikke leuningstoel veur, en dan wuns ik, dat ze d'r lang nog krek zoo mekkelik in zitten mag, as loater dóar - en Homan wees naar boven - ien Abram's schoot.'

't Was voor 't eerst - terwijl Harmen naar den zolder zag - dat het geknets van den houtworm zijn aandacht trok.... 't was sterk, zóo sterk, asof 'r twee van weerskant oan 't knetsen woaren.

'Die balk mot 'r uut buur Bickers!'

'Joa Homan, dat mot ie!' zegt Sander: 'moar reperoasie kost veul!'

Zoeven is de nieuwe buur Harmen Homan het hek van De Kniehorst weer uitgereden. Dat wachten op haar meester zal der arme bruine geen goed hebben gedaan; haar kuchen onder 't lopen doet Harmen besluiten om - uut bestwil - nog is flink de zweip 'r over te leggen, en kou en ongemak noar buute te joagen.

Terwijl Harmen naar 't Wilderveld rijdt, treedt een ander persoon de keukenkamer van de Kniehorst binnen. Franske kent hem heel goed. Maar toch, zij bleef op de deel, niet ver van de deur der achterwoning, en, leunt er op een gavel waarmee zij daareven het stalvee hun sober maal heeft voorgelegd.

Die houding, die blik naar de half openstaande achterdeur, men ziet het dat zij luistert; niet slechts met haar oor, neen, met haar geheele ziel.

[p. 74]

Kobus zou 'en deuntje fluiten as 't goed was; Franske most dan moar binnekomen. - Franske luusterde.... Kobus flook geen deunje. Franske meinde.... Nee, 't was 'en tocht die 't roeste hengsel van 'en deur dee fúpen. Niks..... alweer niks.... 't Was ook onneuzel: vierhonderd guldies! Oome Sander en vierhonderd guldies dat woaren er krek vierhonderd en éen. Joa, as ie 'en kerl as dien Homan was....!

Moar nou....? Heur: Doar klost 'et ien 't achterhuus! doar kumt Kobus: ge hoeft niet te vroagen. Zie moar: 't heufd noar de lêgt; 'en hoagelschot van honderd nees; krek ien 'et hart. 't Was arg roak gewêst. Kobus flook geen deunje.

Wát ze proaten die twee....? Veul oarigs was 't niet. Wóar ze liepen met mekoar....? Heel wied was 't ook niet.

't Is weer avond. Evenals gisteren ziet de maan vriendelijk op de Betuw neer en bestraalt er met haar zilveren glans zoowel het oude erf De Kniehorst en de nieuwere hoeve Het Wilderveld, als het vriendelijke kerkje dat midden in het dorp staat.

Wanneer ge des avonds om tien uren op De Kniehorst komt, dan is er gewoonlijk geen licht meer te vinden. 't Is klikke vóor tien. Zoeven verliet Sander Bickers na het 'Genacht' tegen moeder en Franske, de groote keuken. Hij heeft de deur van zijn kelderkamer vanbinnen op den grendel gedaan, en verzekert zich dat het kleine vensterluik - goed sekuur op de knip is.

Sander's slaapvertrekje is een langwerpig vierkant waarin wij niets dan een bedstee in den muur,

een stoel ervoor, en een ouden meeltrog die voor bergkast en tafel dient, in een hoek ontwaren. Zie, nadat Sander de lantaarn waarin slechts een luttel oliepitje vlamt, aan een haak die aan de lage zoldering is bevestigd, heeft opgehangen, opent hij het slot waarmee de oude meeltrog gesloten is. - Terwijl de linkerhand het deksel naar boven houdt, reikt de rechterhand tot op den bodem. Wat hij daarbinnen zoekt heeft zeker een vaste plaats, althans de hand wordt dadelijk weer zichtbaar, en, wat zij te voorschijn haalde.... gij raadt het....? Een verborgen schat. Juist! Wel diep verborgen voor hem die in 't blinde tast: Bikkers heeft den bijbel er uitgehaald - den biebel woar ie gewoon is um trouw, véur 't noar bed goan, 'en kapittelje ien te lêzen; den biebel die moeder Grade hum gaf toen ie lid van de Griffiermiede Kark was geworden; den biebel woar moeder Grade eiges veurien had geschreven:

‘Deez bijbel aan mijn zoon Sander, van zijn moeder;

Lees er altijd in, en wandel, in den Heere, den Albehoeder;

Opdat gij sterft zalig. En leef hier op aarde,

Niet iedelik, maar zuinig, opdat gij voor den ouden dag wat gaarde.’

[p. 75]

Moeder Bikkers heeft wel eens gezegd, dat meester Meijer - die 'en wiesgeleerd mins was gewêst - dat gedichtstuk beriemde, ‘moar,’ had ze er dan ook altijd bijgevoegd: ‘mien beduuling het ie ien moat gebrocht, da's woar, en zóo zou'j kunnen zeggen dat ikke 't gemoakt had.’

Grade! beste brave trouwe ziel! slechts jammer - dât zeiden wij reeds eenmaal, en nú, nu voegen we erbij: Jammer dat ge met uw helder hoofd - in vroegere jaren - het anders wel schoone woord zuinigheid, bij uw kind te veel op den voorgrond hebt gebracht. 't Was voor Sander niet noodig geweest.

En nu, stil, hij leest. - Wat? - Ten vervolge woar ie giesteroavond gebleven is. Weet Sander wát hij daar las? Ho! daar rollen hem te veel andere denkbeelden door het brein....

‘En mergen best uuterweerd ien ruil veur 't schroale meulenstuk, en vierhonderd en vieftig guldes toe! - 't Geld nog is zien.’ - De rechterhand daalt weer in de meelkist: ‘Hier he'k ze.’ - Hij lacht. - ‘Eerlik geld; gebooje geld; opgedrongen geld! Zou'k gek zin gewêst? - Den Homan! zoo'n roare kerl lêft er geen tweede. Moar die riek is mot rejoal wêzen. - Vierhonderd vieftig! Asof't uut de loterij kwiem. Doar speul ik niet ien; woagen is zund. - 'En oarig gezicht! - De keukenzolder mot gereparierd worden. Ze zeggen dat ons bouwland wel 'en bietje uut de voag leit; goed, tegen de leinte 'en honderd voet mest d'r ien; en dan 'en poar stuks vee koopen.

Moar die keukenzolder....? Och, 't zal onze tied wel uuthouen; die dán kumt die dán zurgt. - Méer vee? Evel al noaloop genogt, 's-weinters dat duure heuj! - Mest? 't Kos wel..... moar, as de hoagel kumt, alda'j dan 't beste gewas hadt, dan bi'j toch kedielje - Kobus..... Franske.... 'en veurschot van vierhonderd guldes...? - Of ze mien veurschotten zouen as'k verlêgen was? Trouwen is hongerliejen. Moeder zou weer goejig gewêst zin en joa gezeid hebben. As ik tegenwoordig den duum op 't loadgat niet hieuw! Nee nee, ze zullen niet vliegen! - En toch, as ze d'r gelukkig mee wieren....!? - 'En lomp mins die dat fooze pampiere geld het uitgevonden. Mergen wisslen veur blanke guldes bij den ontvanger.’ - Sander lacht - Iets later: ‘As Franske toch met Kobus gelukkig ien trouw kos worden....? - Nee, nõg ens: trouwen is hongerliejen. Ik eiges, bin ikgetrouwd!? Woar mos 't hen as iedereen trouwde! - Koatje? - loa'k oan Koatje niet denken; 't is lang gelêje; 't was ien 'en doller vlocht. Getrouwd! Goddank da'k wiezer was. Koatje:.... Tien joar getrouwd.... acht

kienders..... doodêters..... geluk d'r mee! - Loat Kobus bij 'en ander um de vierhonderd guldes goan.
- Dóar kumt 'en denkbeeld:
As den Homan 't geld oan Kobus wou schieten!! Dat was 'en ding! en die Homan was er krek 'en kerl veur!

[p. 76]

As Franske trouwde dan zou moeder heur wel missen. Wat schoai! Zou ikveur moeder niet voldoende wêzen? 'k Heb heur lief volgens 't hart en 't gebod. - Franske's wark? Dat kos 'en dernje tusschentieds veur 'en dubbelje 's wêks wel doen..... Nou mosten die briefkes is vals wêzen!.... Ze sprêken van effect koopen, moar - die pampiere huuskes doar he'k 't niet op. Bêter boar zonder ientrest, as pampier die de muus kunne vrêten. - Franske is ook 'en duchtige ien de pot; en kwiestig! Of ik 't zeg of niet, altied mot de koffie zoo bitter as gal en 't brood 'en duumdik gebotterd wêzen. Waks had weer 'en korst weitebrood ien't hok liggen. Wie anders zou 't hum geven as Franske.... 'k Wou da'k de dern de vierhonderd guldes van Homan bezurgen kos. God gaf dat ze gelukkig wier met Kobus!..... As ze ermoei kreeg.....! - Jong! wat 'en ienal:.... Met den Homan zou ze nooit geen ermoei kriegen! Da's 'en kerl met 'en rug. Wât ze proaten - hier, hier liggen de bewiezen. - 'k Zou geen nood hebben van: leenje buur, of “oome we zitten zoo verlêgen”. - Verdrêjd! Met Homan! Franske zou binnen, en wij veur 't stutten bewoerd wêzen! Hie keek heur wel lonksig oan: dat dee ie.... hê hê! - moeder zeit: “Rauw ien de mond”, moar moeder ziet altied op mien; en ikke bin zêjig van toal. As den Homan Franske is nam! hê hê! 'k Wor wel duuzend pond lichter. 'k Had den heelen dag zoo'n stuk op de moag. - Loa'k ze moar weer wegsluuten die briefkes; mergen blanke specie 'r veur, en alles bij 't andere, op zied.... Nee, 'k roak 'r nooit oan; krek of't 'r niet was. De boerderij mot toch de boerderij bedruupen en as de oogst meelupt, dån kuwwe oan de keukenzolder prakkezieren. - 'k Zie dankbaar oan God, da'k nou weer zoo'n klein kaptoalje zuuver en glad op zied kan leggen: veur moeder.... veur den ouwen dag. - 'k Wou da'k voor mien geld, ien stee van de ouwe mêlkist 'en sekuur huuske had, doar niemand arg ien kreeg. - Ien de grond....!? Moar dan is 't zoo uut 't oog. - 'k Zal 'r nog is riepelijk over denken. Riepelijk! Ien ielk geval: 't geld blijft mien, en Franske zal toch geholpen worden. - 'k Het moeder nog op de koop toe, 'en neie stoel bezurgd. Joa, 't kwiem eigenlijk deur mien. Moar tien guldes veur 'en stoel! - Veur drie guldes ku'j d'r ook een kriegen; 'en bovenste beste. De zeuven guldes die overblijven doar za'k Franske kiepen veur loate koopen, dan het ze ook 'en oarigheidje; de eiers zin duur. - Moeder sprak van den erme: “D'r kos veur den erme wel wat op overschieten,” zei ze. - Die den erme geeft; leent den Heere! 't Is geen wegsmieten; née!’
Sander's hand die met de bankbriefjes in de kist was verdwenen komt met een geldzakje weder te voorschijn: het schuifje wordt geopend, en terwijl hij in 't zakje tast, woelt het nogmaals door 't

[p. 77]

brein. 'En cent van de gulden, dat zou vier guldes vieftig wêzen. 'En mooie kemeelie! Vier guldes vieftig! - As 't is twêe guldes vieftig, zoo'n blanke rieksdoalder was. - Hier he'k 'r één. - 't Is toch alstee! - - Zund' dat ze die ouwe species hebbe opgesmolten; 'en acht-en-twientig was krek zoo goed veur 't karkezekske gewêst. Nogal onderscheid tussen zoo'n rieksdoalder en 'en acht-entwientig. 'En gulden is ook kwiestig genogt. Wacht - - o, 't is 'en tienstuuverstukske. Ge zoudt ien't gevuul d'r op stoan dat 't 'en gulden was. - 'k Geef duk oan 't nachtmoal één kwartje; - ze zeggen dat de ermen hier riek zin. - 'En dubbelje....!? 'k Mot 'r nog een van simpel Janneke veur twee bos verkesstreu' hebben; dan kan 'k dát wel gebruiken. - 'k Hêt geen hoast! - Vort moar, en weg met 't licht; fuut!’

't Is donker in het kamertje; de uitgeblazen oliepit verspreidt een onwelriekenden walm. 't Is donker, heel donker in Sander's slaapvertrek; maar toch - daar boort nog een lichtstraaltje uit de keukenkamer waar Grade bleef met Franske.

‘Zu'j dat licht uutblazen!!’ roept Sander verbolgen.

't Lichtstroalje verdwient.

't Is heel donker in Sander's kleine slaapvertrek. - ‘As simpel Jenneke dat dubbelje niet betoalen kumt, dan zou'k die bossen streuj moar um Godswil loaten.’

De maan die buiten zoo helder blinkt, zendt nog een glimpske door 'en vensterreet in het donkere kamertje. - Luiken sluiten dät ku'j. Hemellichten uitbloazen, Goddank! dat geet niet.

Sander's geroep heeft Franske erg doen ontstellen.

Ze had ien heur nachtjekske bij 't venster gestoan, en - ien gedachten 't heele lamplicht vergêten. Franske kan, nadat zij 't licht heeft uitgedaan, niet rezelevieren um ien bed te stappen. Grootmoeder sloapt al. Franske vuult zoo'n gloed ien't heufd, en ze prakkeziert: 'Oome Sander? ienhoalig mins!.... ienhoalig? nee, gierig! vrekig! - Het ie van mergen geen slomp van geld gebeurd? Joa dathet ie! - Mins! - Wat bi'j 'en lillik mins! He'k ou dóarum altied nog veurgesproken? Oan grootmoeder, niet oan ou bin'k hier alles verplicht. Ze wou 't nog oanbeuren,' zei Kobus. Nee was't en nee bleef 't. - Kobus was kloazig; 'en ander zou van zich áfgeproat, en, as ie arg verliefd was gewêst, hebbe oangehouden. Niks 'r van. 'Ge hebt geliek gehad Franske,' zaidie, 'oe oom is niet gierig, moar hie kos mien niet helpen; misschien zou'k 'et óók niet gedoan hebben.' - Niet gierig!! - Lachte Kobus toen ie 't gezeid had, of - zou ie stêkebliend wêzen? 'Loawe hopen!' zaidie weer: 'God weet wat goed veur ons is.' - Dät duut Ie; dät he'k altied geleufd; moar - a'j zoo sprêkt, da's koeligheid, da's onverschillig-

[p. 78]

heid! - Kobus? Vrooliek is ie niet; en van hum gekregen....? Ens, ien de twee joar, 'en zesstuuvers-warkdeuske. Nee, scheutig is ie niet; anders toch 'en goeje jong, eerlik en zêjig. Moar die woorden: 'Misschien zou'k 'et óók niet gedoan hebben.....?'

'AS IE IS..., GIERIG WAS!!! Gierig! zooas die, dóar!' - Franske's oogen hebben zich bij de laatste gedachte naar de zijde van Sander's kamerdeur gewend: 'Gierig.....! hu!!.... Den Homan da's geen gierige. Zoo'n vrooliek oog! Hê wat andere oog' as van den dieje.... dóar! - 't Gastmoal! - Dansen!

Kniesziger hofstêj as De Kniehhorst leit 'r geen uur ien't ronde: donker, lêg, wrak! - Heur den houtwurm is knetsen. - 't Wilderveld is de mooiste hofstêj van 't darp; groote gloas' ien de roam'; één koamer met behangselpampier! - Wat lachte den Homan toen oome noar de gulden zocht. Hie kniepoogde. - 'En poar mooi blauw oogen! - Tien guldes veur 'en stoel; zoo moar, of 't niks was. - Die beste grootmoeder! nou zal ze is mekkelik zitten. Boer Lankhorst het 'r een van dartien guldes. Al zou'k nou 't slot van moeder's karkboek noar stad brengen; zoo'n stoel zal ze hebben! - Den Homan? Noe.... wát zou ie van mien wel denken....? 'k Was zoo triestig vandoag, en toch, kiek, de moan hie lacht nog. Kom, nou noar bed!'

En in 't 'Onze Vader' zei Franske met 'en zucht: 'Verlos mien van den booze,' en - toen ze grootmoeder Grade de dêken wat vaster tegen 't rugske stopte, toen docht ze weer: 'Dat ouwe rugske kriegt 'en lekkere stoel.... deur den Homan.... dät zou ze deur Kobus nooit gehad hebben. - Zou Kobus arg bedrukt wêzen....? 'k Gleuf 't hoast niet.... Och! of ie mienslacht. Sloap wel!' Franske slaapt! en Kobus?

Kobus loopt. - Al sedert het middaguur heeft hij gelooopen; van D. naar R. en van R. zal ie mergen bijtieds wiejer noar T. goan, um, as 't wêzen kos, nog 's-oavends bij nêf Huibert te kommen, nêf Huibert die hum meuglik met de vierhonderd guldes wel helpen kan; - went 'Franske! - 't veerhuus en Franske! Franske en 't veerhuus! 't Wier goandeweg duuster, moar: 'Wat God wil is 't beste! dat is 't en dat blijft!'

't Was Mei en 't is Augustus geworden.

De dag is warm. Over den binnen-kleiweg is den geheelen voormiddag - 'en gerij en gejoag gewêst dat de beesten ien 't land d'r verwonderd van kieken, moar niks anders begriepen, as dat stof ien de oogen slecht veur 't zien is.

Hoor van achter dat geboomte, ter rechterzijde van den weg en even aan deze zijde van den molen, klinkt een blij rumoer. Hoor!

[p. 79]

de trom..... en somwijlen gillende klarinet-tonen. Stil! daar davert een Hoerah!

Waar we zijn en wat daar te doen is....? Kom mede!

Welk een gejubel! Alweer een hoerah! - 't Wordt ons luchtig om 't hart, en we zouden wel mee: Hoerah! willen schreeuwen - Zonder te weten? 't Zou toch wat dwaas zijn.

'Is onmogelijk om op de hek-posten der hoeve, haar naam te lezen; een eereboog is er tegen getimmerd, en de eereboog is behangen met slingers vol linten en bloemen. In 't midden, tusschen twee vlaggen, hangt een uitgeholde monsterpompoen, - doar mot t' oavend 'en keersken ien, dan ku'j lêzen wat d'r ien steet gesnêjen.

Aan de achterzij der nette hoeve heerscht het gejuich dat wel tot vreugde moet stemmen. Wát we zien? Hier ter linkerzijde - 'en heele ris van kerrekes en sjêzen met de boom' op de grond, en de peerds die 'r tusse liepen, oan 't vrêten - gunds ien de schuur.

Rechts, dóar hei'j't! - Tal van boeren en boerinnen, jong en oud, Griffermierd en Rooms, veul 'r van ien't spiksplinternei, allemoal ien't kastentuug, ze loopen en hokselen deur mekoare; veul kieken 'r noar de hugt; naar 'en poal; - niet noar de poal van 't uiversnest, woar boven-op 't jonge uiverke 't vliegen prebiert: woeps! fladdereflats! met de spillebeentjes noar boven en zoo weer noar onder; nee, noar 'en andere poal; boven zit 'r 'en zakkroonje ien; oan 't kroonje hangen 'en heele boel dinger: 'en ham, 'en piep, 'en neusdoek, 'en zulveren tabaksdeus, 'en boek - 't is verrechtig 'en biebel, met zulveren slotjes, - en drie halve fleskes, ze zeggen: janever.

Hoerah! Zie, doar hêt 'r een al klimmend den neusdoek gegrepen. Wat loater het Kees, bijgenuumd 'groanjepik', den biebel gevat. Den biebel tussen borst en kin geknepen duut ie nog 'en greep. Doar het ie 'en fleske! 'Hoera!' roept Kees, en - met twee kumt ie onder.

Op zied! - Kom mee! - Veuruut!....

'Hei! 't was ien de Mei zoo blij;

Hei! 't was ien de Mei!'

Zoo geet 'et, 'en kring van vieftig ien de rondte. En de jongens kniepen de hand' van de dernjes zoo vast, en de dernjes kussen dat 'et klapt as 't oan de moat van kussen kumt, en de ouwen hebben geen begriep dat ze zoo gek kwiemen um mee te doen:

'Hei! 't was ien de Mei zoo blij;

Hei! 't was ien de Mei!'

Zoo geet 'et, ze springen en drêjen en jolen en kussen, en - moar weinige van de oudsten en wraksten zien 'et oan, sommigen

[p. 80]

rookend uut lange piep', anderen roerend ien't rood met sukker, en proaten: dat 'r ien't darp nog nooit zoo'n deun is op de veiool gespeuld.

Een ander tooneel:

De lange deel der schoone hoeve is kwistig met groen en vlaggen versierd. Een lange tafel, drie voet breed en op schragen, staat aangerecht. De feestgenooten zitten aan; de mastklimmers zijn afgetrokken. - De muzikanten die zich reeds buiten lieten hooren, zitten op een toestel van planken - boven de pomp.

Op de tafel, zie - zes rundstukken van twaalf Neerlandse pond'. 'Mins, mins!' zes hammen. 'Loat ze ielk is twientig pond wêgen!' - Vieftien tulband'. 'Krek één veur z'n vieren!' Mikken bij de stoapels! Keezen en eiers. Wien? 'Ielk man 'en heele fles noast zien bord, en gunds bij de deur,

nog vier ankermandes!’

Om de tafel, zie - knappe jongens; óok lillickers. Mooie dernjes, verdrêjd mooie snuutjes! óok misdeilde. Oan 't bovenst einde zit 'en dikke jonge kerl, met mooi blauw' oogen; noast 'em 'en mooi dernje, achttien joarkes umtrent, met 'en kleurke veul roojer as anders. Noast heur, oan d'andere kant, 'en schroalig zwart menneke op de punt van zien stoel. Die dikke kerl is Harmen Homan; dat dernje.... moar ge ziet 'et al.

‘Alles op z'n tied, bidden en karmishouen, placht voader te zeggen,’ roept de gastheer: ‘Vrinden! de oogen dicht astebliëft; en gelluu boven de pomp, helder op, as we met stilzitte gedoan hebben.’ En - 't stilzitten is gedoan, en ge ziet en heurt niks anders as dat 'r wordt gegêten en gedronken, en nog ens opgeloajen en nog ens lêggeklókt; dat 'r gegons en gelach en gegoechel is, veul niet genogt, en dat de meziek krek speult of ze't muu wordt, moar ielkreis weer moed kriegt. 't Mooie dernje noast den Homan mot arg werm wêzen; ze gluuft as 'en koolje; ze lacht ielkreis zoo hard as ze kan, maar ook, ze kiekt zoo af en toe naar de hugt, en - dan is 't krek precies of ze troan' ien de eugskes het.

‘Dat ze zich verslokte misschien?’ Best meuglik!

't Begint te schemeren in de boerenfeestzaal. Een groot gedeelte van 't jongvolk heeft reeds den disch verlaten. Op de hofstee 't Wilderveld zijn - achter-afkes en opziedjes genogt um poar oan poar is te kuieren, en 'en bietje meer verliefd as anders te proaten van: ‘Och, wat bi'j toch oarig!’ en: ‘Och, wat he'k ou toch lief!’

Met een flesch onder den arm staat Homan tegenover een soort van heerenboer met 'en heufd as 'en oliebol.

‘Kom Limp, blief nog 'en bietje.’

‘Nee zeker Homan, ik kan niet; ze spannen al in;’ zegt de man die te R. Homan's zaken - alsof 't voor z'n eigen was geweest - had behandeld, en, hij waggelt naar buiten.

[p. 81]

‘Nou, wel thuis!’ roept Homan. ‘Hei oome Sander, wóar zit Franske?’

‘Franske! hê!’ klinkt het een weinig verschrikt uit Bikkers' mond: ‘k weet niet; 'k zie ze niet;’ en hij frommelt in zijn jaszak.... doar had ie krek 'en stuk tulband ien gemoffeld, 'en oarig stuk, zie, veur moeder Grade die 'r niet bij had kunne - misschien niet bij had wille wêzen, veur moeder, went joa 't was zund van al wat 'r overbleef.

Limp's karretje, dat hem naar zijn woonplaats - de voormalige woonplaats van Homan - zal terugbrengen, staat voor de schuurdeur. Limp heeft zich nog even opgehouden.

Sander Bikkers staat bij 't kerreke 't spul te bekijken.

‘Hier vrindschap;’ zegt Limp, en - Sander vuult twee kwartjes in zien hand.... ZOU'K.....? ZA'K ZE.....? ‘Hê Hê, ik dank oe.’

Limp rijdt het erf af. Wijn maakt dorstig. Bij moeder Grompel aan De Lindeboom, 'en klein bietje kloare!

Zie, 't zonlicht verdwijnt, maar, de feestvreugde niet! Een groote pekton wordt op het Molenstuk ontstoken.

't Molenstuk waar Reuske graast? Reuske! nee, Reuske loopt op 't Molenstuk niemeer: Kwoaje droes. Eergiester kreeg ze 't genoadeschot!

Kiek.... harrejennig! sje sjoe....! doar is 'en vuurslang de locht iengegoan. Bluumkes noar onder. Wat ze gauw uut zin! Nog 'en vuurslang. Nooit op 't darp zoo belêfd!

‘Gevoarlik! met die heujbargen en 't rieten dak. Moar zie, alweer een! Heere minsen nog toe!’

En de pekton brandt helder en fel, en de ‘rojoale boer en 't mooie dernje’ en al de jonkheid van 't feest, 't draait rondom de pekton, alweer in een kring, en wilder dan 's-middags klinkt het luide

‘Hei! 't was ien de Mei zoo blij;

Hei! 't was ien de Mei!

De laatste sintels der pekton knappen en verdooven. Den boer van 't Wilderveld zien wij niet meer; 't mooie dernje ook niet.

't Laatste karretje rijdt huiswaarts, onder den eereboog door; en 't lichtje in de monsterpompoeën flikkert in 't laatste vet, da'j nog flauw de woorden kunt lêzen:

‘Harmen Homan, Franske Schouw;

Hun ter eer, as man en vrouw.’

En - met de hand krampachtig op de borst gedrukt, heeft Kobus - de knecht bij vrouw Grompel aan De Lindeboom - de gelagkamer waar hij werkte, verlaten. Dat ook de hoop om bij den bloedverwant hulp te vinden zou worden teleurgesteld, dát heeft hij ondervonden. Dat het veerhuis te R. wel spoedig verhuurd zal wezen, dát kan hij verwachten. Dat Franske, 't lieve Franske, bij

[p. 82]

zijn vervlogen vooruitzichten, den geldduivel moede, der weelde, en - óm die weelde - een ander in de armen zou snellen, dát heeft hij.... gezien..... gevoeld.... helaas! in 't einde.... begrepen. Dat Franske met den vreemde, den luchthartigen vreemde, in grootheid en eere gelukkig zou wezen, dát heeft hij van God gesmeekt met hart en met tranen. Dat ze heden feest zouden vieren.... trouwfeest van Franske.... met.... met dien ander.... Ja! ja! dát heeft hij geweten. ‘GEWETEN! Groote God! joa,’ zucht Kobus: ‘moar geweten he'k niet wat den Limp zich ien dranksoes al lachend verproatte. Geweten he'k niet, dat den Homan ien lucht en ien damp bouwt; dat ie schuld moakt op schuld, en vortteert op geld, dat zien erste vrouw's voader hum NOOIT zal doen urven. - God het 'et geweten,’ denkt Kobus voort: ‘en toch loat Ie toe dat de lichtzin 'en schoap met glimpglans bekoort en bliend mee ien't wee trekt. God het 'et geweten, en Hij verstoat dat geldzucht zien bloed verkupt en liefde smoort en liefde brêkt. En nou.... 't is te loat! Groote God, 't is te loat!!’

Daar vloeiden heete tranen over de bruine wangen van den armen Kobus, en - heel in de verte klonk het van een huiswaarts keerend troepje:

‘Hei! 't was ien de Mei zoo blij;

Hei! 't was ien de Mei.’

‘Was't nog maar Mei gewêst! - Ze schreven 'et letst van Augustus! De graanoogst was binnen.’

De mist hangt dik en zwaar. 't Is zoo'n donker Decemberdagje. Wij betreden De Kniehorst. Wat ziet er alles naargeestig uit. Naargeestig niet alleen, ook vervallen. Zie huis en hof en bergen maar. Ginds, vijf verschrompelde kippen die op de mestvaalt harken en krabben, en elkaar om 't zeerst ter zijde stooten - - alsof de andere het had! - Die varkens, arme rammelkasten! zij wroeten in den modder en knoepen het bemoste hout van hun doorluchtig zomer- en winterverblijf.

Kent gij Waks nog. Waks, den speelmakker van Grade's kleindochter. Waks is waakzaam: Waks mocht niet mee naar 't Wilderveld, en - vet worden mag hij ook niet. Vet moakt vadsig, en met den winterdag dient Waks veural wel waks te wêzen.

Wij gaan de deeldeur binnen. Vijftien stuks rundvee ontwaart ge tusschen de posten.

‘Die zien er toch beter uit!’ Hebt ge verstand van vee....? Kom maar verder.

Wij bevinden ons binnen de keukenkamer. Slechts één persoon ontdekken wij er; 't is moeder

Grade.

[p. 83]

Moeder Grade! Zie, zij zit gehurkt bij de vuurplaat waarop een helder vuurke brandt. - een helder vuurke! - En boven dat vuurke hangt een ijzeren potje met een houten deksel erop. En moeder Grade heeft een kleinen pollepel in de hand, en tuurt op het deksel, waar bezijden - bloaskes brutsen en proetsen, jong, zoo kocht ie!

Stil! Sander is met 'en kool of wat noar de merkt toe; eerst t' oavend kumt ie weerum. Mieke - de tienjarige hulp der oude - is noar de kortegesoazie. Mieke het ien den veurmiddag wat beenvleis bij den slachter gehoald. 't Zal 'en bovenst suupke wêzen! Bruts, proets! hê wat kocht ie! Of 't ook lekker zal smoaken! - Sust! Waks sleet oan; dat duut ie ook as 't Sander is. AS 't Sander ens was!!' De oude vrouw richt zich haastig op. Ai! 't spit ien de rug; oud en wrak; ze kan niet meer zoo as vroeger. - Woar zal ze 't soeppötje laten.... AS ie 't zag....!

Daar wordt de klink der keukendeur gelicht. 'Si! Heere bezwieke! Kobus, bin gij 'et?'

't Is Kobus. Sedert den avond dat wij hem voor de eerste maal zagen, zijn er zeven maanden voorbijgegaan. Die zeven maanden van smart staan hem wel duidelijk voor 't aangezicht gedrukt; de laatsten ervan, zij griefden en groefden wel 't diepst.

Oude vrouw! ook uw gelaat, nu naar de lichtzijde gekeerd, vertoont ons wreede sporen van zielesmart.... misschien nog van iets anders:.... van ontbering toch niet.....?

'Nee, 't letste niet,' zal ze u antwoorden: 'nee, Sander is best; 'en oud mins het weinig behoeftes; 't vleis is duur tegenswoordig; sukkerei smoakt al hoast krek as koffie; en - Sander het geliek dat kruuzemunt nog wel zoo gezond as tee is. Sander is best. Dat ie zuinig is dat strekt 'em tot eer, dat he'k 'em geleerd toen ie kiend was - DAT HE'K! Of ie 't wat overdriefft....!'

Ziet ge, zóo zal ze spreken, maar denken, helaas! ze zucht in haar ziel: 'Sander! Sander! al te zuinig moakt gierig. Sander mien ouwen dag is 'r niet bêter um. Moar arger dan dat! ha'j noar road geluusterd, ha'j 'en eerlikke jong geholpen; had de glans van 't geld oe niet veur Homan's lichtzin verbliend! Sander! ha'j noar road geluusterd, dan zou'j nou niet grommen as oe ouwe moeder greint; as ze schreit um Franske, 't kiend van hoar kiend! um Franske, die te jong was om 't rechte spoor te kiezen, woar gij 't hekke veur sloot. Sander, sprêken durf ik niet, doar bin'k te oud, te bang - nee, doar he'k oe te zwakkelik lief veur, moar anders zou'k oe zeggen: Sander, Franske boet, boet gij met heur mee. Verstoot heur niet uut angst dat ze ou veur Homan's schulden zulle oanspreken. Z'is ou bloed, Sander! En - wi'j dát niet, ku'j dien angst niet verwinnen, help dan ien stilte; sprêk heur niet, moar steun heur dat ze van den oalmoes niet lêven hoeft.'

[p. 84]

Zóo zucht de oude moeder in haar eenzaamheid, elken dag, ieder uur, en, dan tuurt ze met tranen in haar oogen noar de hugt, noar den zolder; en dan heurt ze.... niks as 't lillik geknets van den houtwurm; en dan ziet ze dien balk die gevaarlik veur 't huus wordt; en bij tijen ziet ze ook de koekoek, die maar altied op éen steet.... op Éen!

'Kobus sprêk, ge hebt wat slechts,' heeft vrouw Grade gezegd, terwijl de schrik van haar zoon te zullen zien binnentreden, voor een andere vrees heeft plaats gemaakt: 'Kobus sprêk, 'en oud mins kan veul verdroagen.'

'Goa zitten vrouw Bikkers; ge bêft 'en bietje,' zegt Kobus en hij schuift haar den stoel naderbij - den oude, dien van Homan het Sander niet langer kunne zien; acht guldies het ie ien stad d'r veur weer gehad, - 'goa zitten, 't is zoo arg niet, zoo heel arg is 't niet; en ook, al wás 't arg, 'k heb alles van anderen geheard; de minsen vergrooten zoo licht. D'r zin 'r 'en boel ien 't darp, die toch meelie hebben; d'r is nog heel geen gebrek gewêst, moar - dat ie arg de koorts het, dát is zoo. Geen wonder, in vier moanden tields van alles niks te worden; geen vim te kunnen ruuren; de eigenoar van 't Wilderveld ien 'en koamer besteed! Vrouw Bikkers, de koorts mot wel arg wêzen, ze nuumen 't zenuwkoorts; ze zeggen dat ie altied leit te zingen, en....' maar Kobus hokte, HAAR naam wilde hem niet van de lippen.

'Erme kiend! erme Franske!' zucht Grade; schudt het hoofd, en slaat heur handen samen.

Háar naam was genoemd!

‘Ze past hum op as 'en engel,’ valt Kobus haastig in: ‘ze woakt en ze bidt, noar ik heur. O Grade! dat ik nou de eenigste mot wêzen die heur niet mag troosten en steunen. 'k Had willen woaken bij d'r man, dat ze rust had genomen..... Grade, dat kos niet. Ik, die Franske's geluk had beduuld zooas geen ander; heur geluk zelfs mét 'en ander.... Moeder Grade! gij weet 'et misschien, wa'k zou meugen en wa'k zou kunnen doen?’

Kobus heeft Grade's hand gevat, en ziet haar aan. ZIJ zal hem steunen;ZIJ zal hem raden.

‘Wat ge doen kunt Kobus.... gij....?’ zegt de oude langzaam: ‘Heur is hier.... wat dichter.... zóo. Ziede, Sander is goed, moar wat straf. Mieke had mien ook gezeid dat ze ziek woaren; Homan of Franske, dat wiest ze niet. Goddank! dat 'et Franske niet is; en zieje, nou he'k 'en suupke gekokt. Sander het 'r niks mee van noode; niet dat ie.... moar 't is niet neudig. 'k Docht dat Mieke as ze straks thuus kwiem, 't weg kos brengen, moar nou, a'j vraagt wa'j doen kunt: 't is bêter oan OU dan oan hoar vertrouwd; kienders proaten zoo licht....’ en - de goede oude die reeds sedert een paar dagen het grootsche plan gevormd en nu met zorg en moeite

[p. 85]

had ten uitvoer gebracht, om 'en suupke veur 't erme kiend te koken, ze praatte nog voort, maar begreep niet dat Kobus iets anders voor de ongelukkige wenschte te zijn dan de overbrenger van een geringe verkwikking.

Geen steun, geen raad bij die oude! Hij hoort haar beuzelen over haar ‘suupke’; hij ziet haar strompelen en stumpelen om het kooksel - dat haar zelve 't water op de lippen toover - in de steenen kan zonder oor te gieten; hij ziet haar een papier op de opening leggen en een touwtje er omheen binden; hij heeft het gezien; en - niet gezien; hij zag slechts dat die vrouw te oud was om krachtig te wezen. Kind van háar kind, wat zou zij op dien zoon nog vermogen! IJdele hoop was 't geweest. Geen steun van die oude! geen steun en geen raad!

‘Joa Grade, joa, 'k zal 't meenemen en 't zal bezurgd worden’ - niet door hem zelf - ‘k zal 't recht houden, joa - Nee, tegen Bikkers geen woord; ge kunt 'r op oan.’

‘En groet ze van grootmoeder, en zeg heur, da'k wel ielken dag noar heur toe zou kommen, moar zie, Sander, en de vrede ien huus, en da'k ook zoo mizeroabel stroef ien de been' bin; en zeg heur’ - alsof hij het doen kon - ‘zeg heur, dat alles van God wordt beschikt; dat rampspoed veul kumt tot ons eeuwiglijk heil. Goa nou, goa, eer 't suupke koud wordt; en zeg nog oan Franske dat ze moar bidden mot: Voader, zooas Gij wilt! zie, dan weet ze genogt. Vort nou jungske, vort!’

Kobus ziet de oude vrouw eenige oogenblikken stilzwijgend aan. Daar was kracht bij die zwakke. Op 't Hoogste heeft zij geweest. Ook hem! Steun hád ze, èn raad!

‘Gods zêgen, vrouw Bikkers!’ zegt Kobus met warmte, en snelt dan voort met de kan: ‘Joa, joa, veurzichtig, dát zal ie wêzen.’

Nog maar weinige seconden heeft hij de keukenkamer verlaten, terwijl Grade, vermoeid van de buitengewone inspanning, met geslotene oogen in haar leuningstoel zit, toen Waks de hokhond het nare gejang doet hooren dat vrouw Bikkers in den laatsten tijd zoo vaak deed ontstellen.

‘Si! si! Zou'k hoast vergêten!’ zegt ze half luide, en, hoe stief ze mag wêzen - toch staat ze op, haalt het potje waarin zij 't soepje kookte weder te voorschijn, en neemt er het soepbeen uit dat zij voor Franske's viervoetigen vriend erin had gelaten.

Steeds voor de mogelijke tehuiskomst van haar zoon bevreesd, en met de versnapering voor Waks onder het voorschoot verborgen, strompelt Grade het huis uit, naar buiten.

‘Arg mistig.... arg griemelig!.... Niemand kumt er....? Nee.... niemand.’

De oude hokhond jankt nog voort met den neus in de hoogte, doch, niet zoodra heeft hij de komst der vrouw bemerkt, of hij

[p. 86]

staakt zijn droef geklag; rekt zijn vermagerde leden; stapt langzaam, zoover zijn ketting reikt, op haar toe, en - 't kloppen met zijn staart getuigt van zijn blijdschap dat hij de vrouw ziet, de eenige die hem nog liefde betoont. Daar glinsteren zijn oogen; hij snuift. Grade heeft het been te voorschijn gehaald. Zie den verrukten blik van het dier; dien blijden, wilden sprong!.... Daar heeft hij de kluif gevat. Met den rechterpoot erop gedrukt, kraakt en knoept hij. En Grade, voor een wijle

vergeet ze heur leed. Franske zal óók zoo smullen! 'Waks, och, ha'j zoo'n honger, menneke?' zegt ze goedig: 'Moager bi'j; moager as brood! Zou den boas oe soms vergêten? Gauw moar 'en bietje, eerdat ie kumt.'

En Waks knapt voort; en vrouw Bickers het plezier um 't oan te zien, alshoon ze koud wier; en, ielkreis kiekte ze op of Sander ook oankwiem. Ze meint.... dat ze 't hek bij den bongerd heurt klappen. Heere minsen! duut ze dan kwoad, zoo sleet heur 't hart! 'Koest Wakske, koest!.... as Sander 'et bot zag! Koest jungske, koest! Nou hei'j 'r genogt van. Hier dan menneke, hier!' - Waks gromt. - Grade buigt den strammen rug en streelt den bruine: 'Stil jungske, stil!' - Waks heeft het afgekloven been met zijn pooten bedekt, en trekt de neuslip naar boven. - 'Koest jungske, koest!' vleit Grade opnieuw. Haastig vat zij het voorwerp dat haar straks zal verraden; doch - een rauwe kreet trilt door de lucht: 'Hond! hond! loat los!' gilt de oude verbijsterd; rukt haar hand uit den bek van het redelooze dier; kermt: 'O Heere! O Heere!' en strompelt dan voort totdat ze, van schrik en van pijn gansch amechtig de keuken bereikt, en daar in den leunstoel al kermende neervalt.

Wanneer gij mee wilt gaan, eerst het dorpje door, dan rechts de bladerlooze elzen langs, tot bij de groote kolk - of woai - die van de dijkbreuk in 't jaar 19 spreekt, dan ziet gij een heerlijk tafreel: De mist die 'r hong is schoonjes opgetrokken; 't zunneneke - zoo'n bietje bleu, half achter 'en fluurske - steet nog 'en duum of twee boven den rand uut; ge kunt 'r kloar in kieken, went, 's-weinters is ze lang zoo veul mans niet as 's-zomers, en - 'en rood het ze um zich, 'en rood en 'en gêl, da'j 'Heere! minsen!' mot zeggen.

't Zou allinnig al mooi genogt wêzen, moar, nou mo'j lêger zien: De roam van 't kleine huuske, schuuns oan d'overkant, ze gliensteren asof 'r brand binnen is: 't heuge rietlies dat al lang niet grun meer was, zwiebelt van 'en klein bietje wiend asof 't g'n oavend zeit; en doartussen lept 'et lies langs 'en platbooms-oakske, waar ze duk ien vissen op de diepe kolk - 'en bietje gevaarlik! - 't Is mooi um te zien; en - ien de kolk he'j 't eigenste weer: 't bootje, en 't lies, en 't huuske, en alles; moar, 't onderste boven,

[p. 87]

krek op de kop. Vlak van veuren liekt de hemel d'r zwart ien. Dat duut ie wel meer!

En - slechts op weinige schreden afstands van dat huisje bij de kolk, daar staat een jonge vrouw, een zeer jonge vrouw. Wij zien het al: 't is Franske Schouw. Ja zij wás het, maar is het niet meer. Men noemde haar: vrouwe Homan, boerin van 't Wilderveld. Ja, ze hebben waarheid gesproken, maar ach! zij was het zoo kort. Ze hebben haar gelukkig genoemd, gevierd en benijd; nu doen ze 't niet langer. Zoo velen, zoo velen! hebben gejuicht met haar mee; geen enkele treurt er met haar. Geen enkele....? Neen, daar was wel raad, daar was zelfs steun geweest, maar 't voelen! dat VOELEN!! zij deed het alleen.

Maar nu - in 't bootje, verscholen achter 't lies, daar staat een boerenknaap. Met de linkerhand op een roeispaan geleund, buigt hij met de rechter het lies ter zijde, om - noar gunder te kunne zien.... noar die vrouw.... die jonge, die erme vrouw.

Nog geen half uur geleden is het jongske die het soepje, door Kobus meegenomen, naar 't waaihuisje bracht, met de boodschap teruggekomen: dat vrouw Homan had gekeken asof ze niet wies was, en, dat 'en andere vrouw had gezeid: 'Zet moar neer jungske, Homan is dood.'

Homan dood! - En Kobus tuurt noar 't erme Franske die steet te soezen bij de kolk, en dóar HEUR zwarten hemel in ziet.

Homan dood!! - Toen ie nog lêfde toen was Kobus wied weggebleven; geen verwijt wou ie doen, en niewoar, de minsen ze proaten zoo licht. Moar nou - Homan was dood; 't erme Franske stond alleen, verloaten op de wereld, dat, dát kos, nee dát mocht niet! - - noar gunder!

'Franske!'

Wat stem!?

'Franske!'

Zij beeft.

'Franske Homan!'

De jonge weduw heeft reeds omgezien, maar ze blijft roerloos; ze staat daar als een marmerbeeld, alleen in haar oogen staat de smart van verstooten, verloren, onherstelbaar verloren geluk, op 't diepste geprent. En, 't suist haar in de ooren.... en, 't stille landschap smelt met den zwarten hemel in de kolk en den hemel vol gloed daarboven inéén.

Kobus heeft heur hand gegrepen. Ze weet niet wie het is. Kobus heeft gezegd: 'Franske, erme Franske, oe geluk kos ik zien, moar oe leed - doar wier ik gek van.' En zie.... een heete tranenstroom vloeit er over haar verbleekte wangen. Kobus spreekt van troosten en steunen; en zie, zie! de arme verlatene rust met haar kloppend hoofdje tegen de borst die ze eertijds verstiet, tegen de

[p. 88]

borst van hem die uit grootmoeder's naam haar spreekt van berusting in 't lijden en van opzien tot God!

Maar hoe! Franske nauw weduw, en nu reeds aan de borst van haar vroegeren minnaar! En Kobus, nog pas werd de doodstrijd gestreden door hem die Franske hier weduwe liet, en reeds....?

Gij vraagt....?

Neen stedeling, gij doet het niet. Met ons beweegt ge u buiten, op 't land, in de Betuwe! Vindt gij de zonden er grover, of minder verfijnd; de edele tochten van 't hart, ook zij spreken er luider; zij kennen die banden van aangeleerde welvoeglijkheid niet. Gij ziet, gij verstaat het, en verheugt er u in.

Daar is slechts schuldgevoel bij 't arme kind, en dank bij haar leed, innige dank dat de knaap dien zij heeft verstooten, zich harer nog wil erbarmen. Daar is slechts liefde bij Kobus, echt reine liefde, die vergeet en wil helpen.

Achter 't lies is Kobus verdwenen.

Nog staat Franske aan den waai-oever.

Dáar in het peillooze diep der kolk glimt een star - 't is de weerschijn van de star die er fonkelt aan den hemel.

Een week is er verlopen. In den morgen trok Sander Bickers als naar gewoonte ter markt. En nu, ofschoon de avond reeds valt, wacht men zijn tehuiskomst. 't Werd laat in de stad, en bovendien, de boer van De Knieshorst wordt opgehouden. Even voor het klaphek bij den nú wit berijpten kerseboomgaard, is een welbekende hem op zij getreden.

't Is Kobus, en Kobus heeft hem bij 't buis getrokken en zegt: 'Boer Sander, ik bid oe, éen woordje.' 'Kom, loop, wat mo'j weer?'

'Da'k ou nog ens wil smêken veur 't erme kind;' zegt Kobus met nadruk.

'Um mien te plukken, doar loeren ze op,' spreekt Sander haastig: 'k Zeg ou veur de honderdste keer da'k 'r niks af wil heuren. Franske ien huus nemen! 'k Zou de schulden van Homan wel mèt hoar de deur ienhoalen. Sprêk moar niemeer; wij kenne die parlafoeven. Dat ze zouwe betaald wêzen of worden deur zien erste vrouwsvoader! 'k Heur d'r wel anders af sprêken. Sander is goed moar niet gek. A'j ien't vuur goat bi'j 't schot te wachten; en denk ie da'k veur 'en dern die mien alles verplicht is, die geen cent meer van rechtswêge toekunt - da'k mien veur hoar zou uutklêjen en moeder op heur ouwen dag ien't gebrek joagen! De minsen zouen mien roazend nuumen, ze zouen....'

'Roazend! valt Kobus met zachte stem den spreker in de rede: 'Roazend! nee boer Bickers, wil ie weten hoe de minsen oe nuu-

[p. 89]

men....? ze nuumen oe onminselik; ze nuumen oe:.... 'en kniep, 'en gierigaard! en doarum....'

Een naar gelach van Sander stuit Kobus' rede. Da's veur 't erst, veur 't erst van zien lêven dat hum zóo iets gezeid wordt! Woorden zonder samenhang vloeien hem van de lippen. Terwijl de rondborstige knaap wordt gehoond en gescholden, steekt Sander terzelfdertijd de wanluidende loftrumpet op zich zelven... HÛ knieperig! HÛ gierig! Misschien was hij de eenigste ien't darp, die betoalde en verhoalde noar 't beheurde; die noar vermogen ien de karkbuul gaf zonder 't oan de klok

te hangen; de eenige die 'en zusterskiend um Gods wil had grootgebracht; die..... die Goddank geen schuld miek as anderen!.... 'En kniep! 'en gierigoard! - En Sander, ofschoon geenszins tegen den jongen veerman opgewassen, ving weer aan met Kobus te schelden; diens beschuldiging had hem 'duuveld' gemaakt, en - zijn dikke marktknuppel gaf hem een moed dien hij anders gemist had. Maar neen, tot slaan kwam het niet; en wellicht dat een diep verholen vreeze hem weerhield: of Kobus hum loater betrekken mocht.

Een stoot tegen 't klaphek, en Sander trad er den boomgaard door binnen. Een smak van 't klaphek, en - 't scheelde weinig of Kobus had het tegen zijn beenen gehad.

En de knaap trad terug; hij sloeg zich voor 't voorhoofd en beschuldigde.... zich zelven. Met zachtheid en liefde had hij Bikkers misschien kunnen winnen; helaas! die onberaden ijver had den man verbitterd, want: eigen zonde duut zeer; as 'en ander z'oe toeschrieff.

Helaas! alle hoop op hulp voor Franske was vervlogen! Toen Kobus in den voormiddag - wetende dat Sander naar stad was - de oude vrouw Bikkers had willen spreken, om haar krachtig oan te sporen haar recht te doen gelden; toen had hij vergeefs getracht de huis- en ook de schuurdeur te openen; toen had hij vruchteloos geklopt, want, na 't voorval met moeder en 't vinden van het bot bij den hond, sloot Sander, as ie uurgong, de dêldeur vanbinnen, en de veurdeur vanbuuten: en, of Grade en 't kleine Mieke 't kloppen al heurden, opendoen kosten ze toch niet.

Moeder Grade! oude ziel! wij vinden u na acht dagen weder. Goede hemel! zit gij daar nog bij de vuurplaat, terwijl de u toegemeten brandstof reeds meer dan een uur geleden tot asch is vergaan! Zit gij daar nog te kleumen, terwijl uw gelaat bij 't grauwe schemerlicht bezien - een afmatting vertoont die ons met deernis vervult! Moeder Grade, hebt gij zóoveel geleden dat uw oogen als weggezonden en uw lippen als verstijfd zijn....? Stil! daar is beweging aan de huisdeur; daar komt hij.... Sander uw zoon, Sander, die juist een week geleden u bewusteloos in den leuningstoel vond; die hevig ontstelde bij 't zien van dat schromelijk bloedverlies uit

[p. 90]

die rauw gescheurde wond aan uw hand; - 't is Sander, die.... maar neen, gij wilt geen kwaad van hem hooren; 't is uw kind, 't is uw zoon, en - daar treedt hij binnen; nóg kookt hem 't bloed, maar, 't is te donker om den toorn dien Kobus verwekte op Sander's aangezicht te lezen. Of hij zich geweld doet? althans zijn stem verraadt geen toorn, want vriendelijk zegt hij: 'G'n oavend moeder. Hoe geet et?'

Er komt geen antwoord.

'Slupt moeder?' vraagt Bikkers aan het tienjarige Mieke, die der oude tot hulp was gegeven.

'Hé? 'k Weet niet,' antwoordt het kind: 'k was eiges ien sloap; vrouw Grade het arg geschráuwd van middag; ze lustte niks; 'k mocht alles opêten, moar 'k greinde toch dat Grade zoo schrauwde; ze verlangde da'j thuis kwiem.'

'Zoo!' zegt Sander, en - op zijn moeder toegetroden, legt hij zijn hand op haar schouder en vraagt: 'Hei'j en bietje gesloopen moeder: 't geet bêter niewaar?'

Grade slaat de matte oogleden op; met een pijnlijken zucht zegt ze: 'Och Sander!' en terwijl ze de rechterhand roert, die dik is omwonden en stijf in een doek hangt, steent ze en kermt ze: 'Och Heere, zoo'n pien!'

Zoo'n pien! Sander had toch gehoopt dat 'et bêter zou wêzen. Wat had ie 'r veul oan gedoan! Van 't eerste oogenblik met woater en êk gewassen; ielken dag wel 'en keer of twee. Giesteren - op road van Hannes de schêper - had ie heur hand nog ien koeimest geleid. 'Och, is't zoo arg....? ge most moar noar bed toe; as ie leit dan het ie rust en genêst ie ook gauwer. - Wat stop ie doar onder oe schort, Mieke!?'

'Niks; mien henjes zin zoo koud.'

'Loa'k zien?'

'Kiek moar.'

'Dat wegsmuuspelen daar hou'k niet van. Trek nou moar op huus oan, en mergen bijtieds weerumkommen heur!'

Mieke sloat haar doeksken om; tikt de oude vrouw zachtjes op den schouder; zegt: 'Bêterschap

Grade;' - de zwakke knikt met het hoofd, en - weg is Mieke.

Reeds verkondigt de dorps-torenklok het eerste half uur na middernacht, en nog heeft Sander Bickers zich niet ter rust begeven. 't Is koud in de keukenkamer; de kleine lamp staat op de tafel te branden; Sander zit erbij; zijn houding en gelaat teekenen angst en vrees. Hij luistert..... luistert gestadig, somwijlen met ingehouden adem. 't Is meer dan een uur geleden dat Waks zijn akelig jankend geblaf deed hooren; een huilen is erop gevolgd, maar.... eensklaps is het weer stil geworden.

Een krachtig bonzen op de deeldeer heeft echter weinige oogen-

[p. 91]

blikken later den boer van De Kniehorst schier doen verstijven van schrik. Het bonzen heeft zich herhaald. Zich vermannend is Sander naar zijn kelderkamertje gegaan; heeft zich overtuigd dat de dubbele grendel op het vensterluik zat; is met den marktknuppel teruggekeerd, en heeft de deur van zijn kamer vanbuiten op het nachtslot gedraaid. Bevend is hij bij de bedstee der moeder blijven staan. Bij de bedstee der moeder!! - Maar hemel! een siddering greep hem aan, want - het akelig geklop op de voordeer heeft zich herhaald;.... nog eens;.... alweder! Met het klamme angstzweet op het gelaat, heeft Sander zich aan den stijl der bedstee vastgeklemd. Het kreunen der moeder vernam hij niet.... alleen dat kloppen, dat kloppen; ook op het venster; en die stem daarbuiten: 'Doe open, doe open!' - Dat heeft geduurd.... hoe lang....? hij weet het niet; maar eindelijk, Goddank! is 't stil geworden. Of het dronken volk is geweest, of een landlooper om een slaapstee....? hij weet het evenmin. Goddank! 't is voorbij, en Sander zit daar nog altijd vol vreeze, en luistert. 't Was straks daarbuiten, nu is 't hier binnen. 't Gekerm van moeder is sterker geworden, somwijlen proat ze ien heur eiges zoo vreemd, zoo roar, en, as't dan weer stil is, dan heurt ie den wurm ien den balk weer knetsen, hard! harder!! wel tienmaal zoo hard as bij dag.

De smartkreten der oude vrouw worden vreeselijk om aan te hooren. Wij vernemen ze niet, maar Sander hoort ze; hij mag, hij moet ze hooren; zijn duivel heeft die moeder in 't lijden gebracht; ja! heeft hem reeds een gansche week weerhouden om geneeskundige hulp in te roepen voor een verscheurde moederhand, voor de hand die hem als zuigeling heeft gedrukt aan vollen boezem; die zijn hoofd heeft gesteund toen hij den doop der liefde ontving; die zijn eerste wankelende schreden heeft gestierd, en den bijbel hem heeft toegereikt. Zie, nu siddert hij, want die moeder ziet hem aan, en haar oogen schitteren van koorts gloed:

'Goa weg, Mieke, goa weg!' zegt de oude op gejaagden en pijnlijken toon: 'Kiek, doar steet ze veur 't roam.... 't erme Franske.... wit as 'en doek! Bij grootmoeder wil ze wêzen....'

'Moeder! um Gods wil, wát is 't....?' roept Sander.

'Och ze schreit.... Kom hier Franske, erme kiend! Och, ze kan d'r niet in.... de deur is op slot. Ha! deur 't roam! Moar de knip zit te vast.... Heere! Heere!' en de vrouwe kermt weder en wendt zich om op haar leger.

Sander slaat een gejaagden blik in 't rond, als zoekt hij hulp bij die grauwe wanden; en straks met de hand aan zijn voorhoofd spreekt hij angstig: 'Moeder, ge roast; Franske is er niet. IK bin 't, Sander....zie....'

Maar Grade ziet hem niet.

'Sander.... wie sprêkt van Sander?' zegt ze zachter: 'Stil, Sander brengt zalf mee uut stad.'

[p. 92]

Zie hem daar staan, een lijkkeur bedekt zijn gelaat.

'Dan zal 't bêter worden.... dan hewwe geen dokter van noode.... Koest Wakske.... koest!.... Loat los!.... Doar kumt ie.... Koest! Sander is zuunig; veur d'ouwen dag wil ie zurgen. - Hond!' gilt ze angstig: 'loat los, loat los! eer ik starf!'

Met strakken blik en den mond half geopend staart Sander op die ijlende moeder, en - knaagt de worm nu nog aan zijn ziel? Hoopt hij nog dat het beter zal worden, zonder artsenij en zonder geneesheer?

Hoor, een nog pijnlijker kreet dan te voren, klinkt er door de kamer; weder opent de oude haar oogen; de lijdende hand met doeken omwonden heft ze als wijzend omhoog, en haar stem trilt zacht

krijtend: 'Stil Waks! gierigen hond!.... biet Sander niet.... dóar.... dóar za'k 'em weerzien!'
Sander's hart bonst met hoorbare slagen; de lippen perst hij krampachtig opéén; met zijn kille hand bedekt hij haar gloeiende voorhoofd. God, as ze starven goeng!
'Nee moeder, nee! niet starven!' roept hij met bevende stem: 'O God, wil heur spoaren! - Stil moeder, bedoar, joa, ik vlieg noar den dokter, en hoal 'em moar hier!'
Gode zij dank! de vijand was verwonnen. De zucht naar 't blinkend metaal was verwisseld in een zucht tot den Hooge, om behoud voor zijn moeder. Daar drukt hij een zoen op haar voorhoofd; daar grijpt hij zijn hoed, en snelt voort - voort, ter deure uit.
De dood dien hij daarbinnen, nabij de sponde der moeder heeft ontwaard, 't is als roept die hem na: 'Vort! vort! eer 'et te loat is!'
En - in het gezelschap van dien geweldige laat hij de moeder alleen; alleen! geheel alleen!?
Ach! heb nu deernis met den strijder; zijn triump moet hij vieren; nog vermoeid van den kamp jaagt hij nu slechts naar den lauwer.... hulpe, redding voor zijn moeder.
Zie zijn vaart! - Aan het sluiten zijner woning heeft hij niet eens gedacht; 't is donker daarbuiten; hij merkt het niet; zijn pad is hem bekend; maar, 't is een verre tocht! In 't naaste dorp - een half uur verwijderd - woont de dokter. Daar snelt hij den boomgaard door; rukt het klaphek open - 't klaphek, waar straks het harde woord was gesproken, waarvan de echo uit den mond der moeder hem in de ziel heeft getroffen. - Al is het duister, zijn tred mist den smallen slootvlonder niet. Daar heeft hij den binnenkleiweg, en straks ook de eerste hoeve bereikt. - Moeder leit zoo alleen!.... Zal ie doar kloppen....? Moar ze sloapen; 't zal zoo ophouen; en 't klinkt doar alweer: 'Vort! vort! eer 'et te loat is!'
Nu eens stootend tegen een aardkluit, dán misstappend in het klitse kleispoor, snelt hij voort. De knootwilgen die zich zwart tegen den grauwen nachthemel afteekenen, schijnen hem als booze wezens

[p. 93]

voorbij te jagen, èn terug naar de plaats waar zijn moeder ligt te sterven, en - hoor ze schaterend roepen: 'Vort! vort! eer 'et te loat is!'
Zie, ter rechterzijde ligt het Molenstuk! 't Pad door dat weiland en achter het Wilderveld om, is 'en heel eind richter; een sloot zonder dam of vlonder scheidt het weiland van den kleiweg. De waterglimp is zichtbaar. Een sterken aanloop moet hij wagen; de sprong wordt gedaan, en - - - 't plast en ploest aan de overzijde. Daar is geen hand om te helpen. Ten halven lijve boven 't water klemt Sander zich vast aan biezen en kluiten, maar... de zoden en kluiten van 't weiland des woekers, zij steunen hem niet; zij breken af. - 'Moeder! - God!' Daar verzamelt hij al zijn krachten; met de vingers als haken in de aarde geklemd, rukt hij zich los uit den modder die zijn voeten weerhield. Daar staat hij op den akker, maar - trillend en bevend. Loopen kan hij niet; zijn schoenen sjoepen, en hangen hem als lood aan de voeten. Haastig trekt hij ze uit; laat ze achter, en ijlt dan hijgende verder: 't Wilderveld om; de rastering over; een spijker kwetst hem aan 't been: 'Vort! vort! eer 'et te loat is!'
Terwijl het zweet hem langs de slapen stroomt, snelt hij nu op het ingeslagen kerkpad voort. Goddank! hij nadert het dorp. - Nog duizend! - - Nog honderd schreden! en hij heeft het bereikt. Ginds ligt de woning daar hij moet wezen. - Hij is er. - De luidende schel klinkt door de huizing. Sander hijgt naar zijn adem. Vijf seconden verlopen. Weder rukt hij aan den schelknop.... alleen het ijzerdraad tjingelt; gebroken! - Hij klopt en bonst met geweld op de deur, en roept wat hij kan: 'Doe open, doe open!'
Men opent niet. Sander, gij klopt en gij roept tevergeefs; men hoort u niet of wil u niet hooren! - Kente dat!?
Doch hoor, weer dreunen zijn slagen, en roept hij als buiten zich zelven: 'Doe open, doe open! Um Gods wil, ze starft!'
Een bovenraam wordt opgeschoven, en een stem klinkt naar beneden: 'Wat lêven! wat mo'j?'
'Den dokter!'

‘Die 's uut noar 'en kroamvrouw.’

En Sander vol angst: ‘Das nietes! Ik mot 'em!’

De stem: ‘Ik zeg 't oe; genacht soam!’

‘Woar is ie....?’

‘En uur wied van hier, bij Mienders ien't Vlot.’

't Raam wordt dichtgeschoven. Daar staat hij en schreeuwt; maar de deerne heeft slaap, en ook, wat zou 't baten?

‘O God! wát gedoan!?' Noar 't Vlot of noar moeder....?’

Zie - ginder bij de herberg flikkert het licht eener lantaarn. 't Paard voor de sjees van een ossenkooper, wordt er gevoerd aan den

[p. 94]

bak. Daar klinkt het hijgend uit Bikkers' mond: Wij joagen noar 't Vlot?' - Beschonken gelach. - Geld, Geld! wordt geboden. - Minuten verlopen.

Druipnat bezweet zit Sander naast den koopman; het moede paard loopt droomend; onvast is de hand die het bestiert. Het voertuig slingert. Zulk rijden in deze oogenblikken is de pijnbank! Sander rukt de zweep uit de hand van den voerman. Maar, of hij het moede dier al slaat, het baat zoo weinig: ‘Te loat! te loat! en moeder starft.... alleen!’

Geen rust heeft hij meer: ‘D'r uut!’ En - daar slingert het voertuig zonder den rustelooze voort; hij snelt het vooruit - op ongeschoeide voeten! - Vort! noar 't Vlot!

Zie.... het gehucht is nabij. Dat licht in die hoeve! Goddank!! joa, hier is de man die mot helpen. - - Niet kunnen!?' ‘Ik smêk en ik bid oe!’ Moar ‘nee, 't is onmeuglik!’

De morgen grawt. Daar waggelt, snakkend naar den adem, de boer van De Kniehorst zijn erf weder binnen. ‘Te loat! te loat!’ klinkt nog altijd de stem van 't geweten, en - 't hoofd en het hart ze bonzen het mede. Met geweldig hijgen betreedt hij den drempel, en gaat.... naar binnen:

‘Stil!’ fluistert een zachte en liefelijke stem: ‘z'is kalmer en sloapt!’ En hij, ‘Hoe, - wat, - ze lêft! Niet te loat! God gedank!.... Moeder! Moeder!’

Een verschrikkelijken nacht heeft Sander doorwaakt. Ziet gij 't wel hoe hier en daar zijn zwarte haren zijn wit geworden? 't Is het beeld van zijn ziel.

En - daar zit hij bij de bedstee der moeder wier moordenaar hij thans had kunnen zijn!

En wie was het die in de ure van 't gevaar ter hulpe was gezonden? 't Is Franske, het kind dat hij heeft verstooten; Franske, die slechts uit vreeze voor Sander's kwaad - aldra door Homan's schijndeugd verblind - den braven maar zuinigen Kobus van gierigheid heeft verdacht en ontrouw is geworden. O dat arme onnoozele Franske, wat heeft ze geleden! Ja, nadat ze door lijden den schoonen middelweg mocht vinden, is ze nog door hèm die haar op het dwaalspoor bracht - verjaagd geworden. Van grootmoeder's ongeval heeft ze hooren spreken, en is bij Sander's afwezigheid gedurig naar De Kniehorst gesneld, maar heeft er de oude vrouw slechts door het venster kunnen toeknikken, omdat de gesloten deuren en vensters - die Mieke niet instaat was te openen - haar den toegang beletteden. In den laten avond van het kleine meisje vernemende dat de oude vrouw zoo arg was en geschráuwd had, is zij in het donker naar de hoeve gesneld, waar Waks heur komst

[p. 95]

met blijde jankreten had begroet, doch op haar bevel is koest geworden. Ze moest er binnen wezen, en heeft er geklopt en geroepen - wij hoorden het, tot Sander's vreeze - maar tevergeefs. In haar woning teruggekeerd heeft ze geen rust kunnen vinden, en bij 't eerste uchtendkrieken is zij opnieuw naar De Kniehorst gesneld, om er.... de deur geopend, en de oude dierbare grootmoeder, tot haar hevige ontsteltenis, in een heete koorts te vinden. De lijdende hand heeft ze terstond gezien, en - gedachtig aan de behandeling eener wond die Kobus in vroegere jaren door een gavel bekam - heeft ze de wond zooveel ze kon gezuiverd, en warme pappen gelegd, die, Gode zij dank! ontspanning bezorgden.

Ja, Sander Bickers, 't is Franske-nicht die de eerste weldadige hulp mocht verleenen. Vraag het aan den man die uw smeeken in den nacht niet mocht verhooren en eerst den volgenden middag verscheen; vraag het den kundigen dorpsdokter, en van hem zult gij de vreemde klanken: febris, inflammatoris en trismus; maar ook de verstaanbare woorden: ontsteking, ruggemerg, hoofd en dood vernemen, en de goedkeurende woorden tot Grade's kleindochter erbij:

‘Braaf vrouwtje, braaf! uw hulp redde hier veel!’

Ja, Sander Bickers weet het wel..... maar zie.... Moeder Grade heeft rustig geslapen en wordt wakker; haar vervallen gelaat plooit zich tot een vriendelijk dankbaren lach: ‘Franske!’ lispt ze met een zwakke stem.

Franske wischt zich een traan uit de oogen. En Sander.... Sander rijst op; grijpt Franske's hand; buigt zich over die oude heen, en zegt op diepgevoeligen toon:

‘O, moeder! mien moeder!’

't Is vijf jaren geleden dat het dak van 't huis De Kniehorst is vernieuwd geworden en de balk waarin 't zoo knetste, werd uitgebroken. Van eenoud huis kan geen nieuw komen, of 't moet eerst gesloopt worden. De Kniehorst behield dan ook haar zelfde voorkomen; maar, treedt gij nader en ziet ge nauwlettend, dan ontwaart gij toch ingemetselde vakken, en green en rood op luiken en deuren.....

En nu - 't heldere Juni-zunneke blonkert op 't rietendak van De Kniehorst.

En binnen de keukenkamer - doar ruukt 'et noar koffie en varse mik. Ze hebben 'r pas ‘gedronken’.

Ien 'en leuningstoel, zoo mekkelik as 't wêzen kan, zit grootmoeder Grade, wel wat krumpkes ienéen, maar heurend en ziend en vuulend.... méer as ze zeggen kan.

[p. 96]

Sander haar zoon die sedert dien nacht haar trouwe verzorger bleef, zit bij de tafel, en, hoor hem lezen op bevenden toon:

‘Loof Hem, die u, al wat gij hebt misdreven,

Hoe veel het zij, genadig wil vergeven,

Uw krankheen kent en liefderijk geneest;

Die van 't verdarf uw leven wil verschoonen,

Met goedheid en bermhertigheen u kronen,

Die in den nood uw redder is geweest.’

Moar, wat is 't dat doar ruurt op de dêl?

Grade kiekt op; en Sander kiekt op; en - de deur geet open. ‘Heere bezwieme! doar hei’j ze! Ielk met 'en jungske op den erm. Kindere minsen! doar hei’j ze! Franske en Kobus!’ En - doar kust 'et ien de keukenkamer dat 'et klapt, en grootmoeder Grade mot de jungskes bekieken, de jungskes van Kobus en Franske; en Grade mot Franske óok bezien of ze niks is veranderd, went, siends dat

Kobus veerman te R. wier, en 't liefke meenam, is den tweeling er bijgekomen, begriep ie; moar nee, niks geen zier is ze veranderd; z'is krek nog 'et eigenst gebleven, en heur dan: 't kust weer en 't klawettert da'j lachen mot, en greinen, allebei tegeliek.

Joa, Franske het geen rust of duur meer gehad; ze most en ze zou naar De Kniehorst, went, ieder joar kos voor grootmoeder 't letste wêzen. Grootmoeder most en zou ze pakken, en Overgrootmoeder most en zou heur mólkes zien, heur kleine Grade en kleinen Sander: jungskes as böllekes en knollekes, 'en tweeling van drie verreljoar. 'Kiek! Gradeske lacht al; heur Sanderke krêjt al! Grootmoeder, kiek, nou hei'j dan alles bijeen!'

'God is goed! God is goed!' nokt de oude vrouw: 'zooveul zêgen ha'k niet verdiend. Ien Sander he'k 'en zeun vol liefde, van joar tot joar meer as meer; en nou - hier, jungskes van mien Franske, mien kleinkind! Och minse, minse! 'en oud mins is kiends; ik.... nee.... ik kan 't greine niet loaten....'

Tranen van vreugde en tranen van dank vloeien er langs de kaken dier oude vrouw. En Sander, verrukt door het woord dat de moeder daar sprak, vat haar hand en drukt die met vuur; misschien wel te hard. Maar ach! hij dacht er niet aan; de hand met het breede litteeken die hij vatte, zij was hem méer dan een steun in zijn jonkheid geworden. Grade heeft het erkend dat haar liefde te zwak is geweest om den zoon op zijn dwaalspoor te wijzen, doch, in haar eenvoud heeft zij 't mede betuigd: 'Geweld greep mien hand, 't was Gods bestiering, en toen - toen wees ik Sander zien doolpad.'

Daarom, ja daarom drukt hij die hand met zoo'n vuur, en méer nog: wanneer sinds dien vreeselijken nacht de oude vijand gelonkt of gevleid had, dan schoorde een enkele blik op die dierbare hand

[p. 97]

den strijder met kracht, en dankte hij God, dat nog die bevende hand hem steunde op 't betere pad en hem vast deed verwinnen.

En Waks? Hij blaft niet van vreugde nu Franske d'r weer is? - Stil, Waks is gestorven, maar - niet van gebrek.

En de koekoek slaat éen, - doar had ie zoo lang op gestoan! - en ze zitten aan tafel.

'Tast toe! tast toe!' roept Sander: 'Verzoadigd mo'j wêzen!' En zie - de kleintjes lusten ook al riestebrij met sukket, en Sanderke krêjt: 'ta ta', en Gradeske wiest hoe groot dat ie wordt, en Franske - noast trouwen Kobus, ze denkt oan 'en glans die verging; moar, vier eugskes lachen heur toe; vier sterrekes vol gloed, en - God liet ze blinken.